

educ_2022_134

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В
ПРИШКІЛЬНИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти –другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 6 курсу, 610 групи

Матіос Іванна Михайлівна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Біленкова Л.М.

*До захисту допущено
на засіданні кафедри*

протокол № 4/1 від 16 листопада 2021 р

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЧЕРНІВЦІ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В ПРИШКІЛЬНИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ	9
1.1. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах у науковій літературі.....	9
1.2. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільному оздоровчому таборі.....	21
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	46
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В ПРИШКІЛЬНИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ	47
2.1. Стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до здійснення діяльності в пришкільному оздоровчому таборі.....	47
2.2. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.....	61
2.3. Професіограма майбутнього вчителя початкових класів, як вихователя/вожатого пришкільного оздоровчого табору.....	93
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	100
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	105
ДОДАТКИ	117

ВСТУП

Реформаційні зміни стосовно змісту початкової освіти в Україні, трансформаційна інтеграція вищої національної освіти щодо стандартів освітнього процесу Європи та запровадження компетентнісного підходу створили необхідність якісного оновлення теорії та практики підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Упровадження інноваційного підходу у вищій школі, затвердження професійного стандарту вчителя початкових класів загальної середньої освіти потребує кардинального оновлення методичних і теоретичних засад підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що сприяє формуванню здатностей й готовності до виконання специфічних для початкової ланки освіти педагогічних функцій, підвищенню статусу, виявленню лідерського потенціалу, який забезпечить ефективність діяльності майбутнього учителя Нової української школи (НУШ).

Процес освіти майбутніх учителів початкових класів нині передбачає послідовну, системну, фахову підготовку у закладах вищої освіти (ЗВО) на всіх рівнях (початковий, бакалаврський, магістерський), кожен з котрих трактується окремим завершеним циклом, саме тому відповідно всіх рівнів вищої освіти необхідно здійснювати підготовку майбутніх учителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, адже саме вчитель початкової школи виступає в ролі вожатого після закінчення навчального року в таборі з денним перебуванням. Проте, за твердженнями науковців, у сучасній системі професійної освіти простежується ряд недоліків: незначний обсяг часу, на противагу методикам навчання освітніх галузей початкової школи, відведений на вивчення теоретичних та методичних основ організації роботи в пришкільних оздоровчих таборах у вищій школі; не завжди простежується послідовність змісту методів і форм підготовки майбутніх вчителів до роботи в таборах денного перебування на базі закладу загальної середньої освіти; відстежується традиційний підхід до організації виховної діяльності майбутніх вчителів початкової школи, що здійснюється як другорядний,

додатковий вид діяльності; переважають стандартні засоби стимулювання виховної діяльності; різноплановість вимог стосовно готовності майбутніх учителів початкових класів до здійснення роботи в пришкільному оздоровчому таборі. Все вище зазначене актуалізує питання особливостей підготовки майбутніх вчителів початкової школи, як вожатих пришкільного оздоровчого табору. Тому важливим фактором виступає специфіка підготовки майбутніх вчителів початкових класів до здійснення освітньої діяльності в таборі з денним перебуванням з врахуванням інноваційних тенденцій педагогіки сучасності.

Вивченню питань фахової педагогічної підготовки майбутніх учителів за умови ступеневої освіти приділяється належна увага у працях: І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало щодо методологічних засад професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи у системі фахової освіти; Н. Абашкіної, В. Козакова, Т. Кошманової, Л. Пуховської стосовно порівняльного аналізу освіти України та зарубіжжя; Г. Козлакової, В. Лугового, П. Сікорського щодо організаційно-технологічних складових системи професійної освіти; О. Антонової, В. Бондара, С. Вітвицької, О. Дубасенюк, Н. Кузьміної відповідно теоретико-методологічних основ підготовки майбутніх вчителів початкових класів; В. Беспалько, Л. Онищука, Л. Петровської щодо компетентнісно-орієнтованої складової підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Проблема змісту й організації практичної підготовки майбутніх педагогів до виховної роботи висвітлено в працях О.Абдуліної, Н.Загрязкіної, М.Козія, Г.Шулдик. Підготовці вожатих до роботи в пришкільних та літніх оздоровчих таборах приділяли увагу у своїх працях Л.Біленкова, Т.Гаміна, С.Гертнер, Л.Іванова, Н. Казакова, М.Калугіна, Б.Кіндратюк, Л.Пундик, Л.Скорова, М. Толмачев, О.Яковліва тощо.

На розвитку особистісних рис вчителя-вожатого та його психолого-педагогічній підготовці наголошували у своїх дослідженнях І.Гуппал, М.Дік, Л.Корнева, А.Кузнецов, В.Новікова, М.Сисоєва, Г.Чернишова тощо.

Методика підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації дозвілля в умовах оздоровчого табору розкривається у творчих доробках О.Ілліної, Є.Коваленко, В.Солової, Н.Стрельнікової, О.Столяренко, М.Хойхіним, С.Цуприк, Н.Яковець та ін. Безумовно, всі наукові праці з вище вказаних вчених є самодостатніми, цінними для вдосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів. Проте зазначимо, що в сучасних обставинах змінилися умови літнього відпочинку дітей молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах, які в свою чергу зумовлені епідеміологічним та суспільним характером змін. Дана обставина висуває особливі вимоги до рівня підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Таким чином, значущість системи вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів та актуальність обраної проблематики зумовили вибір теми дослідження: **«Особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати проблему підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільному оздоровчому таборі в науковій літературі;
2. З'ясувати стан сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах;
3. Обґрунтувати особливості підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи в таборах денного перебування на базі закладу загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Предмет дослідження – особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Під час написання дипломної роботи нами використано сукупність **методів дослідження:**

теоретичні – аналіз наукової літератури, нормативних та інструктивно-методичних джерел, звітної документації стосовно з'ясування стану готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, розкриття наукових теорій, педагогічних умов та практики підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в таборах з денним перебуванням; аналіз, узагальнення, порівняння та синтез стосовно характеристики категоріального апарату, виокремлення послідовних рівнів стану сформованості готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах; тлумачення основних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в таборах з денним перебуванням.

– **емпіричні** – дослідження та узагальнення педагогічного досвіду з ціллю виявлення якісних результатів навчальної діяльності майбутнього вчителя початкових класів; анкетування здобувачів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта», педагогічне спостереження, бесіди вивчення незалежних характеристик практичної діяльності майбутніх вчителів початкової школи, констатувальний експеримент щодо виявлення стану сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах;

– **математичні та статистичні методи** – кількісний та якісний аналіз показників, порівняльні методи дослідження, використані для перевірки достовірності результатів констатувального експерименту стосовно з'ясування стану сформованості готовності до здійснення виховної діяльності майбутніми педагогами в таборі з денним перебуванням.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи базується на розкритті сутності готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в

пришкільному оздоровчому таборі, професіограми майбутніх педагогів, як вожатих; висвітленні стану сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах; обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи в таборах на аналізі нормативно-правової бази, поглядів вчених, визначенні дефініцій, провідних теорій, що закладені в основу наукового розуміння питань дослідження.

Практичне значення полягає у можливості використання результатів дослідження з означеної тематики вчителями початкових класів у період перебування останніх на посадах вожатих в пришкільному оздоровчому таборі, у підготовці майбутніх вчителів початкових класів під час навчання у закладі вищої освіти.

Апробація теми кваліфікаційної роботи. Участь у студентській конференції з доповіддю на секційному засіданні та публікацією результатів у збірнику студентської конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Біленкова, Л.М. & Матіос, І.М. (2021). Особливості підготовки вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (20–21 квітня 2021 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича.123-124).

Участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні аспекти творчості Василя Стефаника (до 150-річчя від дня народження)», 21-22 квітня 2021, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, з метою апробації тематики дипломної роботи, тема: «Розвиток моральних цінностей дітей молодшого шкільного віку в пришкільному оздоровчому таборі засобами творчості Василя Стефаника». Отримано сертифікат що засвідчує участь у конференції.

Структура кваліфікаційної роботи: вступ, два розділи з відповідними параграфами, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В ПРИШКІЛЬНИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

1.1. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

Відповідно змісту реформування сучасної освіти в системі євроінтеграційних тенденцій, цілісного оновлення змістового і процесуального аспектів початкової і загальної середньої освіти пріоритетного значення набуває фахова підготовка майбутнього вчителя початкових класів, яка в свою чергу потребує змін відповідно до нормативних, державних документів і сучасних суспільних вимог. Від ефективного розв'язку цієї проблеми в цілому залежатиме успішність розбудови вітчизняної системи освіти, трансформація якої здійснюється способами запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів загальної середньої та вищої освіти України.

Відповідно до цих обставин, у сучасних освітньо-професійних програмах підготовки майбутнього учителя початкових класів запроваджено формування системи компетентностей, котрі повинні забезпечити ефективну фахову діяльність і базу для особистісно-професійного розвитку майбутнього педагога.

За період реформування вищої освіти в більшості педагогічних закладах вищої освіти відбувалася трансформація патріархальної (традиційної), знаннєвої системи освітнього процесу в особистісно-орієнтовану, компетентнісну. Потрібно зазначити, що це був тривалий процес змін, проте йому посприяло запровадження кредитно-модульної та кредитно-трансферної організації освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Гуманістичний напрям фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів змінив позицію викладача та студента у навчанні та й у

характері спілкування, яке стало базою для створення комфортного освітнього середовища, поваги та розуміння до особистості здобувача освіти. Так, на сучасному етапі оптимальними формами навчання в практиці педагогічних закладів вищої освіти є інтерактивні технології навчання, діалог, дискусія, дослідницько-наукова робота, застосування різноманітних форм рефлексії. Викладачі вищої школи з психолого-педагогічних дисциплін надають перевагу оволодінню майбутніми вчителями початкових класів методикою вивчення дитячої особистості, методикою виховної роботи, фаховою етикою, технологіями освітнього та предметного значення.

В своєму ідеалі особистісно-орієнтована фахова освіта передбачає мотивацію та проєкцію індивідуального руху професійного становлення кожного здобувача вищої освіти. Дана вимога не є новою, але так і залишається почасти лише формальною. З огляду на це, особливо у підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи у статусі вожатого в пришкільному оздоровчому таборі, потрібно звернути увагу на проблему внесення до навчального плану підготовки здобувачів освіти більшу частину самостійного вибору, який необхідно оновити відповідно до потреб розвитку сучасної початкової освіти, специфіки виховної роботи з різними категоріями дітей в умовах пришкільного табору, враховуючи при цьому здобутки світової освітньої практики; важливим фактором виступає академічна мобільність викладачів і майбутніх педагогів, задля впровадження зарубіжного досвіду, і, як наслідок, отримання студентами подвійних дипломів.

За переконаннями О.Гандабури (2014), великого значення надається вимогам до здійснення професійної діяльності викладачів педагогічних закладів вищої освіти. Нині це не лише якісна підготовка майбутніх педагогів, а й знання іноземних мов, активна участь у різновекторних проєктах, отримання грантів, зарубіжні стажування, підготовки та публікація статей у зарубіжних і вітчизняних фахових виданнях з належним індексом цитування. Окрім цього, сучасний викладач вищої школи має оволодіти

здатностями до формування критичного педагогічного мислення у майбутніх вчителів початкової школи у підготовці до роботи в пришкільних оздоровчих таборах (С. 58-61). Адже правильно організована робота в пришкільному оздоровчому таборі майбутнім вчителем початкових класів забезпечує проєкційне поєднання у співпраці з дітьми молодшого шкільного віку дозвілля, спорту, праці, канікулярного відпочинку з освітньою діяльністю. За переконаннями науковців, основними функціями в пришкільному оздоровчому таборі є: оздоровча; пізнавальна; естетична; трудова; фізична, творча.

Шляхи роботи в умовах пришкільного оздоровчого табору визначаються статутом закладу освіти, педагогічним колективом і базуються на засадах творчої ініціативи й самодіяльності вихованців, демократії і гуманізму, формування національних духовних досягнень, і цінностей та орієнтирів. Організація виховного впливу в пришкільному оздоровчому таборі визначається двома взаємопов'язаними складовими. Перша – визначається педагогічним впливом майбутнього вчителя початкових класів, який, виступає у ролі вожатого, вихователя, модератора, інша – характеризується готовністю дитини молодшого шкільного віку усвідомлювати, розуміти та добровільно сприймати цей вплив.

Для всебічного розвитку дитини молодшого шкільного віку в умовах табору з денним перебуванням, майбутні вихователі (вожаті) повинні усвідомлювати особливості виховного процесу та головні психолого-педагогічні закономірності його здійснення в закладі даного типу, також враховувати, що поведінка дитини інтерпретується постійним зовнішнім впливом, внутрішнім психічним станом та її природженими і набутими індивідуальними рисами.

Відповідно до Типового положення про дитячий оздоровчий заклад, реалізація виховної діяльності в пришкільному оздоровчому таборі здійснюється відповідно до «найближчої зони розвитку дитини молодшого шкільного віку», тобто інтересів, здібностей, нахилів, індивідуальних

можливостей з врахуванням психо-фізичної специфіки віку, стану здоров'я з використанням різнобічних організаційних форм діяльності та інших видів організації виховних справ, передбачених статутом (положенням).

Основними напрямками діяльності майбутнього вчителя початкової школи у статусі вожатого/вихователя є:

- реалізація професійної діяльності, що спрямована на зміцнення та збереження здоров'я в вихованців табору з денним перебуванням, з врахуванням специфіки вікових та психо-фізичних особливостей дітей молодшого шкільного віку;
- чітке забезпечення режиму і правил техніки безпеки, створення умов для безпечного розумного, канікулярного, відпочинкового дозвілля;
- сприяння соціалізації вихованців пришкільного оздоровчого табору, формування загальної культури, формування їх творчої активності.

Отож, *пришкільний оздоровчий табір* – це позашкільний заклад освіти метою діяльності якого є забезпечення оздоровлення та змістовного дозвілля дітей молодшого шкільного віку. Це табір, тимчасово утворений на базі закладу загальної середньої освіти, в якому забезпечується оздоровлення, належний догляд, виховний процес, повноцінне дозвілля дітей молодшого шкільного віку, розвиток їх здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин.

На нашу думку, актуальним й перспективним питанням виступає підвищення якості фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів щодо здійснення виховної діяльності у таборі з денним перебуванням, яке вважаємо важливим завданням удосконалення вищої школи. Адже на теперішньому етапі розвитку суспільства в Україні освіта висуває високі вимоги до майбутнього вчителя початкової школи у статусі вожатого. Дана обставина зумовлена новими суспільними та епідеміологічними потребами та збільшенням категорій дітей, які мають пріоритет у відвідуванні пришкільного оздоровчого табору: «діти, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського

піклування; діти осіб, визнаних учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19-21 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; діти, один із батьків яких загинув (пропав безвісти) у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних у районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій чи збройних конфліктів, а також внаслідок захворювання, одержаного у період участі в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; діти, один із батьків яких загинув під час масових акцій громадянського протесту або помер внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час масових акцій громадянського протесту; діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення; рідні діти батьків-вихователів або прийомних батьків, які проживають в одному дитячому будинку сімейного типу або в одній прийомній сім'ї; діти, взяті на облік службами у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах; діти з інвалідністю; діти, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; діти, які постраждали внаслідок стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф; діти з багатодітних сімей; діти з малозабезпечених сімей; діти, батьки яких загинули від нещасного випадку на виробництві або під час виконання службових обов'язків, у тому числі діти журналістів, які загинули під час виконання службових обов'язків; діти, одному з батьків яких встановлено інвалідність I або II групи; діти, які перебувають на диспансерному обліку;

талановиті та обдаровані діти - переможці міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських, районних олімпіад, конкурсів, фестивалів, змагань, спартакіад, відмінники навчання, лідери дитячих громадських організацій; діти-учасники дитячих творчих колективів та спортивних команд; діти працівників агропромислового комплексу та соціальної сфери села; б) діти, які потребують особливих умов для оздоровлення, діти з особливими фізичними та психічними потребами, які не можуть перебувати в закладах оздоровлення та відпочинку самостійно, потребують індивідуального догляду та створення спеціальних умов» (Про організацію відпочинку та оздоровлення дітей, організацію роботи закладів загальної середньої освіти літній період 2021 року).

Наступною не менш важливою обставиною сучасності в освіті – це інформатизація освіти і підготовка майбутніх вчителів початкових класів, котрі мають володіти високим рівнем використання мультимедійних технологій, бути готовими застосовувати їх у освітньому процесі, брати активну участь у процесі інформатизації освіти.

На думку О.Савченко (2001), низький рівень або недостатній рівень інформаційної культури майбутнього вчителя початкової школи «призвів до того, що він переважно є лише споживачем готової дидактичної продукції, не готовий до створення авторських розробок навчальних і виховних заходів. Розуміння необхідності широкого впровадження мультимедійних технологій в освітній процесу школах і закладах вищої освіти ще не знайшло цілісного використання на практиці» (С. 1-4).

О.Гандабура (2014), зазначає що «дуже важко створити універсальну, одночасно ефективну для різних країн, модель сучасного вчителя і визначити комплекс необхідних йому професійних кваліфікацій, умінь і компетентностей, особливо в умовах динамічних перетворень в різних сферах громадського і культурного життя європейського суспільства. Згадані чинники, дискусії з даної проблеми сприяли початку пошукам і визначенням набору професійних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності

майбутніх учителів початкових класів в сучасних умовах європейської інтеграції і реформування вітчизняної освіти, конкретизації умов їх професійного розвитку» (С. 58-61).

Таким чином, підсумовуючи вище зазначене, можемо констатувати, що майбутній вчитель у професійному вимірі має бути креативним, творчим, спрямованим на пошук, ініціативним, активним, відкритим для інновацій, володіти здатностями до педагогічної взаємодії в роботі з дітьми молодшого шкільного віку в умовах пришкільного оздоровчого табору.

Важливим предметом аналізу в процесі нашого дослідження виступає самооцінка майбутніми учителями власного ставлення до новаторства, готовності до змін та творчості, адже в умовах табору з денним перебуванням майбутньому вчителю в ролі вожатого необхідно акумулювати увагу дітей молодшого шкільного віку, задіюючи їх до різних видів діяльності з метою розвитку розумових, фізичних здібностей і талантів, оздоровлення.

Окрім того, зауважимо, що теоретична обізнаність сучасного вчителя початкових класів забезпечить успішність у практичній діяльності. Практична підготовленість проявлятиметься в зовнішніх (предметних) вміннях. До яких належать організаторські і комунікативні вміння. В свою чергу дані вміння мають комплексний, інтегративний, універсальний характер і в основі виявляють сформованість низки інших вмінь, таких, як мобілізаційні вміння, інформаційні вміння, що розвивають уміння до інтерпретації. Адже в роботі з різними категоріями дітей молодшого шкільного віку в пришкільному оздоровчому таборі майбутній вчитель у ролі вожатого виступає в першу чергу як організатор, модератор, фасилітатор спільної діяльності.

За переконаннями А.Крамаренко (2003), для майбутнього вчителя початкової школи, разом із зазначеним, – «важливе володіння різною педагогічною технікою, володіння здатністю до емпатії, пластичність і динамізм. Увесь комплекс теоретичної і практичної готовності педагога

допрофесійної діяльності складає основу його різних професійних компетенцій, що є системою»(С. 125-129).

Підвищенню якості підготовки майбутніх вчителів початкових класів слугує запровадження компетентнісного підходу у готовності до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. За свідченнями науковців, перехід на компетентнісно-орієнтовану підготовку у вищій педагогічній освіті розглядається у двох напрямках.

✚ По-перше, здійснюється модернізація змістової частини професійної освіти майбутнього вчителя початкової школи, в якому передбачується відбір, структура з паралельним визначенням очікуваних результатів частини освітнього процесу – набуття здобувачами вищої освіти компетентностей. За цим напрямом вдосконалюються навчальні програми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Викладачі дидактичних та методичних курсів зорієнтовані на реалізацію практико-орієнтованого спрямування проведення різних форм: лекційних, практичних, семінарських; впроваджуються технології інтерактивного (кооперативного) навчання у контекстному, проєктному, диференційованому характері; педагогічні тренінги та лабораторії задля методичних напрацювань у проведенні рухливих, дидактичних та творчих ігор; методи педагогічного відкриття; включеного педагогічного спостереження; колективного пошуку генерування оригінальних ідей, що має неабияке значення для формування готовності студентів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

✚ По-друге, реалізується процес підготовки майбутніх вчителів початкових класів до формування в дітей молодшого шкільного віку міжпредметних та предметних компетентностей в умовах пришкільного оздоровчого табору з використанням різних форм роботи (натуралістичної, туристко-краєзнавчої, пізнавально-естетичної, оздоровчої).

На нашу думку, щодо здійснення цієї стратегії, то варто відзначити її перспективність у підготовці майбутнього вчителя початкових класів до

роботи в пришкільних оздоровчих таборах. За переконаннями вчених, на сьогоднішній момент в педагогічних вишах недостатньо приділяється увага педагогічній практиці, як засвідчує аналіз, скорочуються кількість кредитів, що покладені в основу в даний вид практичної діяльності на перевагу самостійної роботи майбутніх вчителів початкових класів. До прикладу у підготовці студентів до роботи в пришкільних таборах, організовується один вид практики (терміном два тижні) в таборах з денним перебуванням. Ми не зменшуємо роль і користь самостійної роботи під час освітнього процесу здобувачів вищої освіти, але зауважимо, що формування ефективної фахової компетентності майбутніх вчителів початкової школи реалізується почасти тільки в проходженні педагогічної практичної роботи. Підсумовуючи вище зазначене, можемо стверджувати, що задля оптимальної підготовки майбутнього вчителя до роботи в пришкільних оздоровчих таборах варто збільшити кількість кредитів на проведення педагогічної практики та орієнтувати на розвиток в майбутніх вчителів однієї з важливих ключових компетентностей, що адаптуватиме їх в професійному соціумі, – це уміння вчитися.

Зауважимо, що використання навчально-методичної літератури та інтернет-освітянських (Всеосвіта, Edera) ресурсів є важливим чинником фахової підготовки вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Тому констатуємо, що сучасні заклади вищої освіти потребують ґрунтовних науково-методичних джерел стосовно засад компетентісно-орієнтованого підходу, застосування яких буде сприяти підготовці здобувачів вищої освіти до фахової діяльності в умовах варіативної організації освітнього процесу в позашкільній діяльності на базі закладів загальної середньої освіти (пришкільний оздоровчий табір. Пріоритетом у підготовці майбутніх вчителів до роботи в пришкільних таборах повинні форми співпраці з студентами, як: діалог, кооперативне навчання, проблемний виклад, порівняльний аналіз різних педагогічно-виховних систем, стимулювання дослідницьких умінь майбутніх педагогів.

Крім того, у підготовці підручників та навчально-методичних посібників потрібно включати діагностичні засоби контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Перспективними, на нашу думку, в цьому сенсі є швидше електронні підручники й посібники на освітянських платформах, а ніж паперові.

За переконаннями Л.Петухової (2007), серед сучасних освітніх орієнтирів реформування фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів слід назвати широке застосування під час організації освітнього процесу в педагогічних закладах вищої освіти потенціал інформаційно-комунікаційного середовища. Авторка у своєму фундаментальному дослідженні досить детально розкриває можливості створення означеного середовища у таких напрямках:

- ✚ по-перше, це підготовка майбутніх фахівців доактивного професійного життя в інформаційному просторі;

- ✚ по-друге, з метою формування в майбутніх учителів початкових класів інформативних компетентностей, що забезпечить їх готовність до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми молодшого шкільного віку в умовах пришкільного оздоровчого табору;

- ✚ по-третє, за час проходження моніторингу освітньої діяльності, активного упровадження способів гіпертекстових, мультимедійних і дистанційних технологій, у тому числі навчання можливості роботи майбутніх учителів у світовій мережі Інтернет (с. 67).

Означені наукові напрацювання активно використовуються в процесі фахової підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в умовах пришкільного оздоровчого табору в педагогічних закладах вищої освіти.

Проте, проаналізувавши наукову літературу, та реалії епідеміологічного стану у період ковідного світового нашестя, хочемо окреслити ряд проблемних питань у підготовці майбутніх вчителів до роботи в умовах пришкільного оздоровчого табору, по-перше це організація

самостійної роботи здобувачів вищої освіти, підсилення її діагностичної, контрольної та оцінної функцій та престендового проходження педагогічної практики в пришкільних оздоровчих таборах з в умовах дистанційного навчання використанням інформаційно-комунікаційного середовища.

Розробка державних стандартів фахової освіти є важливим кроком для покращення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Сучасні нормативно-законодавчі документи (Закон України «Про освіту» 2017 року, Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 року, Закон України «Про позашкільну освіту», «Профстандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти» 2020 року; в галузі педагогічної вищої освіти: Закон України «Про вищу освіту» 2014 року, входження України до єдиного європейського освітнього середовища та окреслений у проекті Концепції української загальноосвітньої школи поділ на секції (базова та адаптаційно-ігрова) початкової освіти сприяли актуалізації проблеми створення Державних стандартів професійної освіти нового покоління майбутніх вчителів початкових класів.

До дискусійних питань, на нашу думку у підготовці вчителя початкової школи, слід віднести запровадженні МОН України методичні рекомендації. Не зовсім ясними є стратегічні напрями розвитку початкової освіти щодо наскрізної інтеграції. У готовності майбутнього вчителя початкової школи до діяльності в пришкільному таборі має значення, що саме має бути об'єктом інтеграції, чи якого рівня сформованості компетенстей дітей молодшого шкільного віку можна очікувати в умовах наскрізної інтеграції, чи позначиться суцільне інтегрований освітній процес на соціальній адаптації дитини та на готовності до предметного навчання у середніх класах, як в таких умовах продовжувати наступність в умовах пришкільного оздоровчого табору, які форми роботи використовувати з реалізації принципу зв'язку навчання з життям.

Означимо ще два важливих аспекта, що взаємопов'язані між собою: загальне падіння престижу професії вчителя початкових класів та формування мотиваційної компоненти до фахової діяльності. Аналіз вступу абітурієнтів на педагогічні спеціальності, за поточний рік, засвідчує низький рівень навчальних досягнень майбутніх здобувачів (140–160 балів), що призводить до зниження престижу вчительського фаху. Ми розуміємо, що у сучасних умовах розвитку суспільства без державної підтримки складно знайти розв'язок даної проблеми. Проте хорошим резервом для закладів вищої освіти вже десятки років виступає співпраця з педагогічними коледжами та училищами у наступності здобуття вищої освіти. Тому це може стати вирішенням даної проблеми, а ще профорієнтація в старших класах з орієнтуванням на вчительську працю з закладах загальної середньої освіти. Зауважимо, що саме ці ідеї реалізують вмотивованість кваліфікації майбутнього вчителя для початкової школи.

Хочемо звернути увагу на те, що на сучасному етапі розвитку освіти «псевдореформатори» розробляють та представляють на обговорення нові стратегії розвитку освіти, концепції, проекти, методичні рекомендації щодо державної стандартизації, не враховуючи того, що вже зроблено, і виокремлюють традиційні ідеї модернізації освітньої галузі за власні здобутки. Саме тому, у підготовці майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, педагогічна когорта вишу має усвідомлювати теперішній стан фахової підготовки майбутніх вчителів і об'єктивно прогнозувати перспективи її подальшого розквіту. Зауважимо, що велике значення має ефективне запровадження компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті; стрімкий розвиток науково-педагогічної думки; реалізація інформаційно-комунікаційного простору; інтерактивне використання нових форм, методів і технологій навчання здобувачів вищої педагогічної освіти; відстежується значне підвищення професійного кадрового складу, що дозволяє здійснювати підготовку вчителів початкової школи у контексті розвитку сучасної освіти.

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах є актуальною та значущою, що підтверджується проаналізованою нормативною базою та поглядами вчених, які вказують що значущим є розробка спеціальних програм навчання майбутніх вчителів початкової школи, які дозволять реально здійснити інтеграцію до Європейського освітнього простору, враховуючи найкращі вітчизняні традиційні здобутки у підготовці майбутніх педагогів.

1.2. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільному оздоровчому таборі

Фахова підготовка майбутнього вчителя у психолого-педагогічних джерелах розкривається як формування, розвиток стану готовності, а готовність – визначається як результат певної підготовчої роботи. Термін «готовність» є постійним предметом обговорення психологів та педагогів, але на теперішній момент не існує чіткого та одностайного визначення даного поняття.

До прикладу, психологи трактують готовність до професійної діяльності як наявність у особистості здібностей до даного виду роботи (Б.Ананьєв, 1980, С.Рубінштейн, 1999), як здатності людини визначити мету та шляхи її досягнення, вміння здійснювати самоконтроль свого професійного розвитку (Ю.Кулюткін, Г.Сухобська (1984)), як цілеспрямована презентація особистості (С.Максименко (1994)) та особистісна якість особистості (К.Платонов (1986)). Дослідники переконливо доводять, що «готовність є особливим психічним станом, а тому вона виступає як активність особистості на стадії її підготовки до діяльності». Це спрямовує вчених орієнтуватися на «встановлення зв'язків і залежностей між станом готовності та ефективністю діяльності» (З.Курлянд, Р.Хмелюк, А.Семенова (2007)). На противагу психологічних досліджень, педагогічні пошуки трактують «готовність» «як якісну характеристику рівня підготовки

особистості до діяльності» (З.Курлянд, Р.Хмелюк, А.Семенова (2007), О.Столяренко (1999), як «стан та якість особистості, що забезпечує успішний перехід від системи навчання у закладі вищої освіти до професійної діяльності»(Л.Павлова (2000), Д.Мазоха (2005)). Дана обставина спонукає вчених до пошуку найсприятливіших умов та ефективних способів керівництва формуванням стану готовності.

За свідченнями багатьох науковців з цієї проблеми, готовність «виникає внаслідок досвіду людини, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб, пов'язаних з нею, об'єктивації її предмета і способів взаємодії з ним» (Н.Бутенко (2005), В.Астахов (1993)). В свою чергу З.Курлянд (2007) розрізняє два види готовності: ситуативну та тривалу. З вище зазначеного, підсумуємо, що *готовність* до діяльності – «це передумова її цілеспрямованості, оскільки містить в собі всі види необхідної підготовки, передбачає єдність мотиваційно-ціннісної, емоційно-вольової та операційної сфер особистості» (С.Цуприк, 2011).

Готовність майбутніх вчителів до роботи в таборах з денним перебуванням в процесі їхнього навчання у закладі вищої освіти виявляється у готовності до проходження педагогічної практики в пришкільних оздоровчих таборах, що визначається належною теоретичною і практичною підготовкою, а також адекватним психічним станом. Зміст теоретичної підготовки включає здатностями до проведення індивідуальної та колективної виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку, знаннями про вікові та індивідуальні особливості вихованців табору; практична – через вміння організувати й проводити різноманітні виховні заходи, екскурсії, сюжетно-рольові, рухливі, дидактичні ігри, конкурси, вікторини, прогулянки, походи, використовувати інноваційні форми виховного впливу в роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Означимо, що психологічна готовність здійснюється готовністю виконувати поставлені цілі та завдання, бажанням досягти ситуації успіху, почуттям відповідальності та обов'язку.

На думку науковців, виміром фахової готовності майбутніх вчителів початкової школи є урахування її структури, основними компонентами готовності до здійснення педагогічної діяльності є:

- ✚ «професійна самосвідомість,
- ✚ ставлення до діяльності чи настанова (для ситуаційної готовності),
- ✚ мотиви,
- ✚ знання про предмет та способи діяльності,
- ✚ навички і вміння їх застосування,
- ✚ професійні якості особистості (педагогічна самосвідомість; емоційно-позитивне ставлення до суб'єкта (дитини), об'єкта (педагогічного процесу) і засобу діяльності (виховання),
- ✚ знання про структуру особистості дитини, її вікові зміни, цілі та засоби педагогічного впливу в процесі її формування і розвитку;
- ✚ уміння щодо організації та здійснення виховного впливу;
- ✚ прагнення спілкуватися з дітьми, передаючи їм свій досвід, знання відповідно до змісту і способів досягнення соціально значущих цілей» (В.Астахов (1993), А.Семенова (2007), О.Столяренко (1999), Н.Бутенко (2005)).

За твердженнями вчених, до структури готовності майбутніх вчителів початкової школи у освітньо-кваліфікаційній характеристиці віднесено чотири компоненти:

- ✚ когнітивна (комплекс знань),
- ✚ операційна (комплекс умінь і навичок),
- ✚ мотиваційна (комплекс мотивів),
- ✚ особистісна (комплекс особистісних якостей).

Такий підхід співвідноситься з визначенням О.Пошетун (2007) терміну «компетентність», що вміщує не тільки когнітивну (знання) та операційно-технологічну (практичні уміння, навички) частини, а й мотиваційний, етичний, соціальний й поведінковий структурні елементи. В свою чергу В.Моляко (1989) розкриває «готовність» як «цілісне утворення, довгострокове за часом, що є сукупністю мотиваційного (усвідомлена потреба в освоєнні та втіленні передового досвіду), змістовно-процесуального (сутність знань, процесуальні вміння освоєння та втілення досвіду), конструктивного (уміння творчо реалізувати досягнення науки в практиці) компонентів, що знаходяться між собою в органічному поєднанні, і розвиток будь-якого з них впливає на вдосконалення інших» (С. 11-12).

Не менш важливою для предмета нашого дослідження є думка А.Линенко (1996), що розкриває такі прояви готовності майбутнього вчителя початкових класів до фахової діяльності, як: «позитивне ставлення до праці вчителя; певний рівень оволодіння необхідними знаннями, вміннями та навичками; самостійність у розв'язанні професійних завдань; розвиток педагогічних здібностей; наявність професійно-педагогічної спрямованості особистості» (с. 23).

Ознакою педагогічного професіоналізму, за переконаннями З.Курлянд (2007), виступає морально-психологічна готовність здобувачів вищої освіти, в сукупності з мотиваційною, морально-орієнтованою, пізнавально-операційною, емоційно-вольовою, психофізіологічною, оцінною компонентами.

Слушними є міркування вчених В.Бочелюк та В.Зарицької (2006), які трактують таку сукупність складників психологічної готовності майбутнього вчителя до здійснення фахової діяльності: «характер і стійкість ставлення до діяльності; швидкість і точність адаптації у змінюваних умовах; доцільність педагогічних дій; достатній рівень сформованості педагогічних здібностей» (с. 134).

За твердженнями Л.Іванової (2005), проєкція процесу фахової підготовки педагогів-організаторів/вожатих складається з таких структурних компонент: професіограми педагога-організатора/вожатого, науково-обґрунтованої концепти та моделі підготовки здобувача освіти, змісту, форм, методів, технологій процесу навчання. *Готовність майбутнього учителя початкової школи до організації дозвілєвої діяльності* в таборі з денним перебуванням, за переконанням О.Голіка (2007), формується у «процесі спеціально організованої професійної підготовки та зумовлена рівнем розвитку професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя» (с.15).

Таким чином, узагальнивши різновекторні трактування вчених терміну «готовність», можна підсумувати, що готовність проявляється як психічний стан людини, що презентує спрямування особистості на діяльність, а в свою чергу, стан психологічної готовності особистості – це якість людини, яка характеризується комплексом мотиваційного, вольового, інтелектуального і емоційного компонентів психіки особистості в її співвідношенні з майбутніми проєкціями.

Готовність до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, у межах предмету нашого дослідження, ми розглядаємо як цілісну характеристику майбутнього вчителя початкової школи.

Проаналізувавши погляди вчених, можемо структурувати основні компоненти готовності здобувача освіти до здійснення фахової діяльності в умовах табору з денним перебуванням:

- 1) особистісні якості майбутнього вчителя/вожатого, вихователя (психологічні, професійно важливі);
- 2) фахова спрямованість (комплекс мотивів педагогічної діяльності; інтерес до педагогічної діяльності, ціннісні орієнтири);
- 3) знання, необхідні для здійснення діяльності в пришкільних оздоровчих таборах;
- 4) уміння і навички як вищий рівень педагогічної майстерності у використанні здобутих знань.

Єдність цих структурних складових, на нашу думку, є *необхідною умовою підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи у статусі вожатого* як суб'єкта фахової діяльності, адже знання є базою для формування умінь, а мотиваційна компонента виступає шляхом спрямування даного процесу та посилення розвитку професійно-значимих якостей особистості майбутнього педагога, що є віддзеркаленням загальних законів психології здійснення фахової діяльності.

Важливим складником дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах є виокремлення критеріїв та показників, що надають можливість оцінки рівня розвитку даного процесу. Вчені почасти акцентують на тому, що всі виміри в педагогічних експериментальних дослідженнях є відносними та певною мірою суб'єктивними, оскільки вони виконуються на базі оцінок і умовиводів експертів. Основним є зразок (еталон, взірець, приклад, ідеал), у порівнянні з яким співвідноситься рівень розвитку якості чи явища, що досліджується (О.Абдуллина, 1990), А.Алексюк, 1998).

В енциклопедично-довідникових джерелах не однобічно тлумачиться термін «критерій». Найчастіше трактують дану дефініцію як «ознаку, на основі якої оцінюється що-небудь, мірило суджень» (Великий тлумачний словник сучасної української мови), «мірило для визначення, оцінки предмета або явища; ознака, взята за основу класифікації» (Словник іншомовних слів). При цьому, як відомо, підбір критеріїв має відповідати ряду вимог: «інформативність, об'єктивність, валідність, нейтральність, можливість якісного опису» (А.Леонтьев, 1977). Мірило визначення критерію відображається у його сутнісних характеристиках – показниках. За свідченнями Великого тлумачного словника сучасної української мови, показник – це «свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь» (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

Найдостовірнішими показниками є такі, що виражають якість, реалізовану в професійній діяльності. Розкриваються критерії як психологічної так і педагогічної готовності до фахової діяльності. Л.Дьяченко та М.Кандилович (1976) обґрунтовують загальні критерії та показники психологічної готовності випускників закладів вищої освіти до здійснення професійної діяльності. За їхнім переконанням, готовність тлумачиться як «усвідомлення завдання, моделі ймовірної поведінки, визначення оптимальних способів діяльності, оцінку своїх можливостей у співвідношенні з майбутніми труднощами та необхідністю досягнення певного результату» (с. 18).

За сутнісними характеристиками та структурними компонентами педагогічної готовності Л.Кондрашова (1989) виокремлює сукупність критеріїв: «професійно-педагогічну спрямованість особистості студента; активну професійну позицію; високий рівень професійно-педагогічного інтелекту; професійну самостійність; стійку потребу в систематичному професійному самовихованні та самоосвіті; тривалість адаптації до роботи» (с. 17).

Досліджувалися різні критерії готовності майбутнього вчителя в залежності від того, що поставало предметом розкриття: фахова освіта, здійснення педагогічної діяльності чи власне особистість майбутнього вчителя.

За нашими переконаннями, найбільш доцільним є підхід В.Сластьоніна (1976). Вчений розкриває готовність майбутніх педагогів до здійснення фахової діяльності у трьох рівнях: «особистісна готовність (мотиваційна, морально-психологічна), теоретична й технологічна (операційно-діяльнісна) готовність» (с. 123).

В свою чергу, проаналізувавши педагогічну діяльність, Н.Кузьміна (1970) висвітлила у структурі даного виду діяльності п'ять функціональних компонент: «гностичний – пов'язаний із сферою знань педагога (знання засобів педагогічної комунікації, психологічних особливостей дітей, власних

особливостей та діяльності); проектувальний містить близькі та перспективні цілі виховання, а також стратегії та засоби їх досягнення; конструктивний відображає особливості конструювання педагогом своєї діяльності та діяльності вихованців з урахуванням найближчих цілей виховання; комунікативний характеризує специфіку взаємодії вчителя з дітьми; організаційний – пов'язаний з умінням організувати діяльність дитячого колективу і власну діяльність» (С. 54-62).

Інший науковий підхід розкриває І.Зязюн (2004), який акцентує на творчому характері діяльності майбутнього вчителя і визначає дві її компоненти: «розмаїття індивідуальних особливостей дітей, залучених до педагогічної взаємодії, та нестандартність педагогічних ситуацій, у межах яких відбувається взаємодія» (с.18).

Вчені, предметом дослідження у яких була особистість майбутнього вчителя, накопичили власні концепції. Наприклад, У.Хьюїт (2004) розкриває у структурі характеристики особистості такі компоненти: «когнітивна (базові знання, раціональні процеси, необхідні для аналізу інформації та прийняття рішень), афективна (цінності, уподобання, нахили) і вольова (здатність ставити перед собою цілі і докладати зусилля для їх досягнення)» (W.Huitt, 2004).

Дані компоненти у своїй сукупності висвітлюють поведінку особистості майбутнього педагога, яка вміщує два напрями: особистісні якості і риси (сміливість, саморегуляція, самодисципліна) і соціальні якості та риси (емпатія, надійність, відповідальність та ввічливість,). Співголосна думка Ю.Бардашевської (2007). Вчена розробила архітектоніку особистості майбутнього педагога як організатора дозвілєвої діяльності старшокласників, що складається з трьох компонент:

«1) мотиваційно-ціннісної (аксіологічні орієнтації, позитивна мотивація до педагогічної діяльності, творчий потенціал);

2) змістовно-операційної (знання, уміння, навички, гуманістичне виховання, індивідуальний підхід);

3) сфери рефлексії (самосвідомість, самопізнання, самоаналіз)» (С. 106-107).

Слушна, на нашу думку, структура І.Гутніка (2006), який окреслює ефективність педагогічної організації дозвілля в оздоровчому таборі за такими складовими критеріями: «1) критерії знань, 2) емоційно-мотиваційні критерії, 3) практично діяльнісні критерії» (с.13).

За переконаннями науковців мають значення у професійній підготовці критерії ефективності педагогічної практичної готовності майбутніх вчителів початкових класів умовах ступеневої підготовки у виші, що реалізуються мотивацію здобувачів освіти до проходження педагогічної практики, рівень їхньої фахової готовності до майбутньої педагогічної діяльності, самоіндетифікація у професійній діяльності.

Підсумувавши вище зазначене, констатуємо, що проаналізована критеріальна система не може охопити всієї структури готовності до роботи вчителя в пришкільних оздоровчих таборах у статусі вожатого. У даному контексті має значення аналіз та узагальнення психолого-педагогічних джерел, присвячених питанням професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, що забезпечить можливість виокремлення основних компонент змісту підготовки майбутніх педагогів до роботи в таборах з денним перебуванням. До них належать:

- ✚ позитивне ставлення до майбутньої професії вчителя,
- ✚ наявність фахово-важливих особистісних якостей особистості,
- ✚ структура фахових знань, умінь і навичок (здатностей).

Зазначеним компонентам властивий взаємозв'язок, адже здобуті знання формують відповідне ставлення майбутнього педагога до обраної професії, і навпаки. На тлі окреслених складових готовності та сутнісних характеристик таких, як особистісні якості майбутнього вчителя початкової школи, як вихователя/вожатого, фахова спрямованість, знання та уміння, ми спробували виокремити критерії готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах через компоненти

структури: мотиваційна, особистісна, когнітивна, діяльнісна, що відображено на рисунку 1.1.

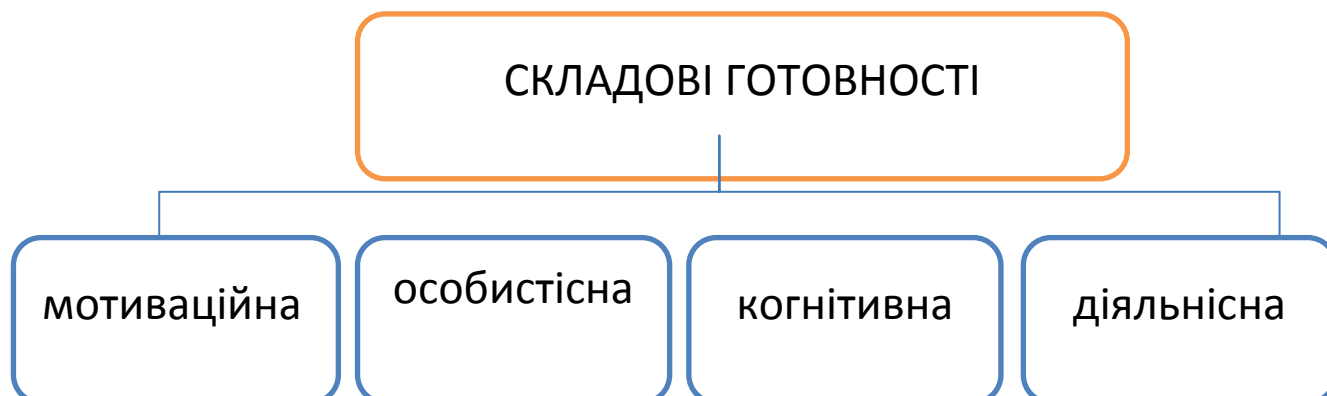

Рисунок 1.1. Складові (критерії) готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Дані критерії, на нашу думку, розкривають усі суттєві характеристики та структуру предмету нашого дослідження.

Показники кожної компоненти критеріїв визначались за результатами опитування керівників пришкільних оздоровчих таборів та документальних звітів студентів-практикантів за час очного проходження педагогічної виховної та практики в пришкільних оздоровчих таборах (Частина 2) у статусі вожатих в умовах табору з денним перебуванням на базах закладів загальної середньої освіти м. Чернівців. Розкриємо зміст кожної із компонент.

Мотиваційна компонента критерію рівня готовності майбутніх вчителів початкової школи у ролі вожатих до роботи в пришкільних оздоровчих таборах визначною мірою вирізняється мотивацією, що виступає рушійною силою професійної діяльності.

Інтерес до майбутнього фаху викликає пізнавальну потребу та цілеспрямованість майбутнього вчителя початкової школи на оволодіння нею. Оскільки, недостатній ступень наявних особистісних та професійних здібностей може бути компенсованим за рахунок розвитку мотивації, що призведе до досягнення ефективних результатів: «здібності розвиваються,

якщо студент включений у діяльність, а інакше – деградує» (В.Климчук, 2006, с.23).

А.Линенко (1995) тлумачить мотивацію особистості як комплекс усвідомлюваних і неусвідомлюваних психічних чинників, що спонукають людину до здійснення окремих дій, пояснюють чи трактують її поведінку, зумовлюють кінечний результат її діяльності. Мотиви, на думку автора, формують психологічну передумову поведінкової сфери особистості, розвивають і корегують особистісну діяльність, виступають як і рушійною та і водночас гальмівною силою (С.125-132.).

Як складне структурне утворення, мотивація освітньої діяльності здобувачів освіти, за поглядами В.Сластьоніна (1976), розкривається як «продукт формування особистості і є фактором її подальшого розвитку; як чинник здійснення загального стимулюючого впливу на протікання мислительних процесів, які стають джерелом інтелектуальної активності; як чинник мобілізації творчих сил для пошуку і розвитку пізнавальних завдань, що позитивно впливає на якість знань, їх глибину і дієвість; як найважливіша внутрішня умова розвитку прагнення до самоосвіти; як показник розвитку багатьох важливих параметрів особистості – цілеспрямованості, свідомості, працелюбства, стійкості пізнавальних інтересів» (с.60).

Вчені переконливо доводять, що мотиваційна компонента у підготовці майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних таборах я посідає одне з основних місць у освітньому процесі. Мотиви впливають поведінку здобувача освіти та на результат її професійної діяльності в майбутньому.

Загально відома позитивна кореляція між видом мотивації фахової діяльності та професійним задоволенням від її здійснення: чим більше активність вчителя вмотивується змістом його діяльності, тим ефективніше задоволення фахом. І навпаки, далека від педагогічної діяльності мотиваційна сфера спричиняє невдоволення.

Серед основних мотивів особистісної діяльності вчені розкривають когнітивний дисонанс, очікування ситуації успіху, страх від можливих невдач, ступень домагань, оскільки спонукання до дії може виникнути не тільки під впливом потреб (емоцій, інстинктів), а й здобутих знань, розвинутих здатностей. Отож, мотивація визначає ціннісні орієнтири особистості. Ці ідеї чітко розкриті Л.Виготським (1960), О. Леонтьєвим (1977), С. Рубінштейном (1999).

На нашу думку, сукупність ціннісних орієнтирів та смислових установок, що реалізують професійну спрямованість майбутнього педагога, може бути визначеною ієрархічною структурою трьох основних складових, а саме:

- ✚ на інтереси фахової діяльності (бажання та прагнення досягнення високих ефективних кінцевих результатів);

- ✚ на людей (формування сприятливих партнерських стосунків і позитивного психологічного комфорту та мікроклімату в педагогічному колективі);

- ✚ на себе (власне стале благополуччя, спрямування до першості та престижу вчительської праці).

Вчені стверджують, що «педагог повинен мати ціннісну орієнтацію, спрямовану на всебічний культурний, духовний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, творчу діяльність» (В.Климчук, 2006, А.Линенко, 1995).

Отож на базі аналізу наукових джерел можна виокремити такі складові мотиваційної компоненти: мотивація (бажання, наміри, потреби, інтереси, схильності, здібності), ціннісні орієнтири (значення та зміст фахової діяльності, кваліфікація), професійна позиція (ставлення до вчительської професії, очікування і готовність до професійного саморозвитку та самовдосконалення).

Мотивація у підготовці здобувачів освіти до роботи в пришкільних оздоровчих таборах реалізує діагностуючу, стимулюючу функції. Структуру мотиваційної компоненти відображено на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2. Структура мотиваційної компоненти.

Отже, мотиваційний критерій відображає потреби в досвіді, спілкуванні з дітьми, самовизначенні самореалізації, бажання працювати в педагогічному колективі, інтерес до вчительської професії, престиж. Оцінюються такі його характеристики: стійкість, бажання, вмотивованість, інтерес.

Зміст *особистісної компоненти* полягає в тому, що керівництво (фасилітаторство) освітнім процесом у пришкільному оздоровчому таборі реалізує педагог. Особливо цінними у сфері позашкільного спілкування з дітьми молодшого шкільного віку виступають особистісні якості та риси майбутнього вчителя початкової школи: доброзичливість, відповідальність, розумна вимогливість, чуйність, емпатія, розуміння своїх вихованців, бажання співпереживати, схильність до адекватного ризику, гумор, обов'язковість, захопленість справою (закоханість у свою справу), турботливість тощо. У даній сфері неприпустимий формалізм.

Як бачимо, аналіз теоретико-практичного передового педагогічного досвіду переконливо доводить, що оптимальність та ефективність, а більше –

якість здійснення виховної роботи у пришкільному оздоровчому таборі залежить від вмінь педагога сконцентрувати в собі сукупність професійного та особистісного. Ще на початку ХХ ст. вченими розмежовані такі риси майбутнього вчителя: «особистісні (морально-вольові), спеціальні (об'єктивні – наукова підготовка та суб'єктивні – особистий вчительський талант)» (Л.Столяренко (2006), Г.Троцько (2005)). На пріоритетній потребі розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя акцентує увагу Ю.Бардашевська (2007). Авторка розглядає загальну структуру особистості майбутнього вчителя як комплекс компонент, що «відображають інтелектуальні, вольові, емоційні, характерологічні та мотиваційні якості. Виділені такі їх основні групи: світоглядні, моральні, естетичні та індивідуальні. Вони функціонують у взаємозв'язку як цілісна система» (с.103-104).

Індивідуальні (особистісні) риси майбутнього вчителя початкової школи, за переконаннями М.Чобітько (2007), «зумовлюють працездатність, темпоритм діяльності, який значною мірою визначається темпераментом, а також домінуючі мотиви, інтелектуальні особливості, цілеспрямованість, старанність і наполегливість, здатність до цілетворення, самопізнання, самоуправління та самоконтролю, рефлексії» (с.18).

Е.Козлов (2000), в свою чергу, акцентує на значення якостей майбутнього вчителя початкових класів у статусі вождатого, таких як: «справедливість, чуйність, енергійність, ініціатива, спостережливість, компетентність, а також радість, бадьорість. Становленням активної позиції вчителя – формування його як особистості, як індивідуальності, а лише потім як працівника, який володіє спеціальними навичками в цій сфері діяльності. Важливу роль відіграють професійна орієнтація та прогнозування діяльності, складовими яких є раціоналізм, емоційне самопочуття, поведінкова готовність передбачають можливий стиль професійної поведінки в тих чи інших ситуаціях» (с. 65).

На теперішньому етапі розвитку педагогічної науки відомі різні підходи до тлумачення педагогічних здібностей як частини педагогічної майстерності. Це засвідчує, що у різнобічних напрямках педагогічної діяльності пріоритетними виступають і різні здібності майбутнього вчителя. Для предмету нашого дослідження найбільш прийнятною вважаємо позицію І.Зязюна (2004), який виокремлює «комунікативні, перцептивні здібності, динамізм, емоційну стабільність, оптимістичне прогнозування та креативність». Паралельно вчений звертає увагу майбутніх педагогів на розвиток акторської майстерності, що, на думку науковця, є «важливим засобом підвищення коефіцієнта корисної дії у творчій діяльності» (С.11-12).

Ми погоджуємо думку І.Зязюна (2004) про те, що розкриті К.Станіславським творчі здібності актора (спостережливість, вразливість, афективна пам'ять, фантазія, уява, здатність до перевтілення, смак, відчуття ритму й темпу, музикальність, щиросердість, безпосередність, самовладання, винахідливість, сценічність) не були б зайвими для майбутніх вчителів початкової школи, зокрема для здійснення роботи в пришкільних оздоровчих таборах (С.194-195).

Поділяючи думку дослідників про потрібні для майбутнього вчителя особистісні якості, вважаємо найважливішими у роботі з дітьми молодшого шкільного віку в таборі з денним перебуванням особистісну зрілість, емоційну та психоемоційну стабільність, соціальну відповідальність, а також здатність проявляти тепло (емпатію) та зацікавленість у спілкуванні, адекватність сприймання дитячої аудиторії.

Згідно з поглядами вище зазначених вчених, зазначимо, що «сильний» впевнений в своїй силі вчитель може вважати себе здатним до можливості подолання різних особистісних та професійних ситуацій та проблем, а педагоги із заниженою самооцінкою перебувають у стані негативної установки по відношенню до дітей молодшого шкільного віку та почасти негативно реагують на тих вихованців, які їх не сприймають з ряду тих чи інших причин; створюють навмисні труднощі для вихованців, щоб

слухались; провокують відчуття провини, щоб стимулювати їх до виконання різного роду завдань, яке будують на базі конкурентної боротьби та ін. Отож, налаштованість майбутнього вчителя має визначний вплив на всю його професійну діяльність, тому майбутнім вчителям початкової школи у статусі вожака слід узяти до уваги розкриті А.Лутошкіним (1986) чотири складові найважливіших рис характеру вчителя, що презентують його ставлення до колективу та окремих особистостей – «доброта, чуйність, вимогливість, до праці – працьовитість, старанність, до речей – охайність, бережливість, до самого себе – скромність, упевненість» (с.37).

Велике значення для готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних таборах мають соціальні навички (soft skills). Серед них – позиція лідерства, займає пріоритетне місце.

Так, О.Лутошкін (1986), який зазначає, що «вожак – той, хто веде за собою...» (с.5). А це основна ознака вчителя-лідера. Організаторські здібності, на думку вченого, «це поєднання індивідуальних якостей особистості, які дозволяють швидко, надійно, впевнено організувати людей на виконання будь-якої справи». До особливих організаторських якостей науковець відносить «організаторську чутливість, здатність до активного психологічного впливу, схильність до організаторської роботи, спрямованість особистості організатора, що трактується як моральне обличчя організатора, його громадянська зрілість» (с.36).

Отож, означимо основні якості та риси особистості майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах в сутнісній характеристиці особистісної компоненти критеріїв готовності – комунікабельність, впевненість, емпатія, компетентність, активність, ініціативність, відповідальність, вміння вести за собою, настирливість, самовладання, працездатність, спостережливість, самостійність, відповідальність, організованість та специфічні якості, такі як психологічна вибірковість, індикатор організаторського таланту, практично-психологічна спрямованість розуму, критичне мислення, психологічний такт, суспільна

енергійність, вимогливість. Структуру особистісного критерію презентовано на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3. Структура особистісного критерію готовності майбутнього педагога до здійснення діяльності в пришкольному оздоровчому таборі.

Отже, особистісний критерій відображає особистісні якості, уміле поєднання професійного та особистісного, наявність необхідних здібностей, психофізіологічних властивостей, здатність до саморегуляції. Оцінюються такі його характеристики: глибина, постійність, збалансованість, активність прояву.

Когнітивна складова критерію готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкольних оздоровчих таборах знаннями. Термін визначається «знаннями» і співвідноситься з освітнім процесом та характеризується як відображення особистістю об'єктивної дійсності за формою понять, законів, фактів, уявлень.

У сукупності з уміннями, навичками, здібностями знання реалізують зміст інструментальної сфери людини. Дефініція «знання» у науковій літературі розкривається у двох значеннях. У широкому – як сукупність знань і уміння застосовувати їх в різнобічних сферах діяльності. У вузькому

– як понятійно-фактичний напрям навчального матеріалу, що включає терміни педагогічної галузі науки, взаємопов'язані факти, закономірності, теорії та узагальнення. Зазначимо, що уміння не здобуваються без відповідних знань, тому знання є базою як теоретико-практичної та практичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів для ефективного здійснення фахової діяльності. У педагогічній науці знання тлумачать як збереження у пам'яті та вміння відтворити головні факти, узагальнення, взаємозв'язки тощо.

Тлумачачи знання як компоненту навчального матеріалу на одному рівні з вміннями і навичками, Г.Атанов (2001) розкриває дане поняття як навчальну інформацію, що призначається для засвоєння. Структурою знань, за його баченням, утворюють структурні частини, що вивчаються. Вони є дрібними порціями навчального матеріалу що вміщують смислову цінність на окремому етапі вивчення предмету (с. 28).

За переконаннями Л.Соханя, І.Єрмакова (2000), термін «життєва компетентність», що на думку вчених, вміщує знання, уміння та навички, життєвий досвід, життєві досягнення особистості, вказують на пріоритетності знань життя, «законів, правил, норм; знань про власну особистість, свої можливості, психологічні ресурси та перспективи розвитку; знань, які стосуються сфери людських відносин» (с. 83-84).

Структуру готовності до фахової педагогічної роботи, за поглядами В.Бочелюк та В.Зарицької (2006), «можна конкретизувати знаннями про структуру особистості, її вікові зміни, мету та способи педагогічного впливу в процесі формування і розвитку, а також знаннями змісту і способів досягнення соціально значущих цілей» (с.66).

У ряді інших досліджень розкриваються різнобічні підходи до класифікації терміну «знання»: відомості про шляхи діяльності; узагальнення знань (поняття, правила, закони, взаємозв'язки між складовими); ідеали, світоглядні ідеї, естетичні і етичні норми.

Так, організаторські знання трактуються О.Лутошкіним (1986) як «сукупність відомостей у галузі організаторської роботи, розуміння цілей, задач і правил діяльності, знання особливостей особистості й колективу» (с.15).

Таким чином, у рамках когнітивної компоненти нашого предмету дослідження можна виокремити структуру знань:

- ✚ психологічні та педагогічні знання, що відносяться до методологічних основ та категорій педагогічної психології;

- ✚ закономірності формування та соціального розвитку особистості;

- ✚ мета, завдання, зміст, принципи, форми і методи виховання;

- ✚ вікові та індивідуальні особливості дітей молодшого шкільного віку;

- ✚ принципи управління педагогічним угрупованням, засади наукової організації педагогічної роботи, уявлення про актуальні потреби та інтереси підростаючого покоління, нормативно-правова база виховного процесу (Національну програму виховання дітей та учнівської молоді, закони України «Про загальну середню освіту», «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Конвенцію про права дитини, інші законодавчі і нормативно-правові акти та нормативні документи по питаннях виховання, основи трудового законодавства);

- ✚ методичні знання, що вміщують напрями виховної роботи, методики виховних впливів, особливості виховної діяльності з важковиховуваними дітьми молодшого шкільного віку, соціально-психологічні основи профілактики правопорушень;

- ✚ педагогічне керівництво дитячими та молодіжними організаціями, методика вивчення особистості дитини молодшого шкільного віку, рівень вихованості дитини та дитячого колективу, планування виховної діяльності, індивідуальний підхід у здійсненні виховного процесу, методи і способи профілактики та розв'язання конфліктів в діяльності майбутнього вчителя, організація дитячого самоврядування, підготовка і проведення

дискусій, відкритих мікрофонів, бесід, диспутів, колективних творчих справ з залученням батьків;

- ✚ використання інноваційних та інтерактивних методів виховання;

- ✚ основ організації дитячого дозвілля та спілкування;

- ✚ використання передового педагогічного досвіду у роботі з дитячими колективами;

- ✚ зміст, форми і методи роботи з батьками та громадськістю;

- ✚ конкретно-предметні знання, які стосуються специфіки виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку, охорони життя та здоров'я дітей в пришкільних оздоровчих таборах;

- ✚ зміст, форми та методи роботи з дітьми молодшого шкільного віку під час канікулярного відпочинку в літку;

- ✚ організація самоврядування дитячого колективу;

- ✚ проєкція та планування виховної діяльності в літній період в таборах з денним перебуванням;

- ✚ організація спілкування з дітьми молодшого шкільного віку в умовах діяльності тимчасово створеного дитячого колективу;

- ✚ особливості виховної роботи в пришкільних оздоровчих таборах з соціально-дезадаптованими дітьми молодшого шкільного віку, дітьми з дитячих будинків (сімейного типу), шкіл-інтернатів, пізнання з правил охорони праці, пожежної безпеки, техніки безпеки, правил дорожнього руху;

- ✚ засад формування здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку в пришкільному оздоровчому закладі;

- ✚ методика підготовки і проведення ігрових комплексних програм, ігрових конкурсів, змагань, масових (табірних), загонових, спортивно-оздоровчих, туристичних виховних справ, що розкрито в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Структура когнітивного критерію

Структура когнітивного критерію	
Психолого-педагогічні знання	Принципи, форми і методи виховної роботи Індивідуальні та вікові особливості вихованців молодшого шкільного віку
	Принципи управління колективом
Здатності, методичні знання	Специфіка виховної діяльності з важковиховуваними дітьми молодшого шкільного віку
	Планування та проєкція виховної діяльності
	Шляхи профілактики та розв'язку конфліктних ситуацій у дитячому колективі
	Методика організації дитячого самоврядування
	Методика підготовки і проведення конкурсів, вікторин, ранкових кіл, підсумкових вогників, бесід, диспутів, колективних творчих справ
Спеціальні (конкретно-предметні) знання	Специфіка виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку в таборах з денним перебуванням в літку
	Специфіка організації діяльності з дітьми дитячих будинків (сімейного типу), шкіл- інтернатів
	Методика підготовки і проведення ігор, змагань, масових та загонових виховних заходів

Розкриваючи складові педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів, І.Зязюн (2007) акцентує увагу на знання, що складають професійну компетентність за умов сукупності, особистісної кольористики та постійного оновлення (набуття).

Основою розкритої нами когнітивної компоненти критерію готовності є знання про *пришкільний оздоровчий табір та здійснення виховної роботи в ньому*.

Даний критерій визначається здобутими знаннями, причому пріоритетне значення приділяється не стільки обсягу, скільки змісту і ціннісному ставленню майбутніх вчителів початкових класів до них, тобто

трансформації знань в погляди, переконання та світоглядну позицію майбутнього педагога.

Отож,можемо означити, що *когнітивна складова* критерію готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах – це набуті знання про об'єкт вивчення, уявлення про даний об'єкт, вимоги до результату, поняття, складові та послідовність здійснення завдань, а також обсяг знань, що визначається освітніми програмами для здобувачів освіти.

Характеризуючи зміст *діяльнісної компоненти критерію готовності майбутнього педагога*, означимо, що ефективність педагогічної діяльності вчителя залежить від фахових умінь, що є основою професійної майстерності. Саме тому майбутній вчитель початкових класів повинен уміти оптимально реалізовувати фахові знання у власній практичній діяльності.

Так, до прикладу, Н.Кузьміна (1970) доводить, що «педагогічна діяльність складається із взаємопов'язаних компонентів: конструктивного, організаторського, комунікативного» (с.18).

Проаналізувавши погляди вчених у дослідженнях проблеми формування особистості майбутнього вчителя у психологічній компоненті, виокремимо в структурі фахової діяльності орієнтаційну, інформаційну, розвивальну, дослідницьку та мобілізаційну і (гностичну) функції.

За баченням Г.Троцько (2005), «уміння – це готовність свідомо і самостійно виконувати практичні і теоретичні дії на основі засвоєних знань, життєвого досвіду і набутих навичок» (с.62).

На противагу навичкам, уміння реалізуються свідомо майбутнім педагогом і можуть переростати в творчість. О.Абдуліна (1990) тлумачитьтермін «вміння» як «свідоме оволодіння діяльністю на всіх її компонентах: цільовому, мотиваційному, операційному» (с. 76).

Особистість майбутнього вчителя початкової школи, за поглядами В.Сластьоніна (1976), «важливіше озброїти не технікою (навичками), а методикою виконання дій, тобто уміннями» (с.22).

На думку вчених, уміння – це набутий суб’єктом шлях виконання дії, що реалізується комплексом набутих знань і навичок. Дослідники стверджують, що уміння формуються способами вправ і уможливають виконання дій не тільки в первинних, а й у умовах які можуть бути змінювані.

Науковці доводять, що вміння найяскравіше проявляються в ефективному використанні знань, правильній їх реалізації у нових обставинах. так, на відміну від навички, вміння передбачає чіткий самоконтроль особистості, активність її свідомості, набуття узагальненими шляхами виконання дій.

Діяльнісна компонента вміщує дії та такі їх види:

- ✚ «предметна (відповідно до програм із навчального предмета);
- ✚ розумова (порівняння, абстрагування, класифікація, узагальнення тощо);
- ✚ загально-навчальна (аналіз, планування, організація, контроль процесу і результатів виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися доступними джерелами інформації)» (С.Вітвицька, 2006, с.188).

О.Лутошкін (1986)тлумачить організаторські уміння як здатності майбутнього вчителя початкової школи динамічно і ефективно реалізовувати на практиці організаторські знання, діяти із урахуванням набутого досвіду в умовах певної ситуації, що склалася (с.16).

Аналіз наукових джерел уможливорює виділення групи професійно-педагогічних вмінь, які забезпечують оптимальну діяльність майбутнього педагога в пришкільному оздоровчому таборі, що означено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Професійно-педагогічні вміння майбутнього вчителя початкових класів

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ВМІННЯ	
Гностичні вміння	Аналіз та збір інформації стосовно інтересів та запитів дітей молодшого шкільного віку, стан виховного процесу
	Виявлення рівня розвитку і вихованості дітей молодшого шкільного віку, ефективних способів педагогічного впливу
	Здійснення діагностики та психолого-педагогічного аналізу виховних справ
	Реалізація педагогічної рефлексії
Проективні уміння	Проекція розвитку особистості кожної дитини молодшого шкільного віку і колективу в цілому
	Враховування вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку
	Попередження та передбачення наслідків власних дій
Конструктивні вміння	Планування спільно з дітьми молодшого шкільного віку виховної діяльності в партнерській взаємодії
	Оволодіння методикою розвитку активної, творчої діяльності учасників табору, їх інтелектуальних здібностей
	Здійснення профілактики та корекції поведінки важковиховуваних вихованців
Комунікативні вміння	Налагодження правильних взаємин з дітьми молодшого шкільного віку, педагогами, адміністрацією
	Профілактика конфліктних ситуацій в освітньому процесі та знаходження ефективних способів їх розв'язання
	Створення сприятливого, комфортного освітнього середовища для розвитку дітей молодшого шкільного віку
Організаторські уміння	Мотивація розвитку дитячого колективу, активності, ініціативи та самодіяльності кожного з учасників табору
	Створення ситуації успіху. Пробудження у вихованців впевненості у своїх діях і можливостях
	Планування та організація дитячої життєдіяльності, поповнення її цікавими креативними справами
	Робота органів дитячого самоврядування
Діагностичні уміння	Проведення діагностики рівня вихованості дітей молодшого шкільного віку
	Аналіз ефективності застосування форм виховних впливів і формулювання діагностичних та прогностичних висновків

Даний критерій визначається комплексом вмінь і навичок організації виховної роботи в пришкільних оздоровчих таборах, майстерністю у реалізації накопиченого багажу конкретно-предметних знань, застосовуючи його контрольну та коригуючу функції.

Таким чином, можемо зробити висновок, що кожен з виокремлених компонент критерію готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах (когнітивна, особистісна, мотиваційна, діяльнісна) є необхідною, але не достатньою для ефективної підготовки здобувачів вищої освіти до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Проаналізувавши теоретичні основи підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах у ході нашого дослідження нами розкрита проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти. Охарактеризовано поняття «пришкільний оздоровчий табір» як позашкільний заклад освіти, тимчасово утворений на базі закладу загальної середньої освіти, в якому забезпечується оздоровлення, належний догляд, виховний процес, повноцінне дозвілля дітей молодшого шкільного віку, розвиток їх здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше 6 годин. Визначено основні напрями роботи майбутнього вчителя в ролі вожатого (реалізація фахової діяльності, чітке забезпечення режиму, соціалізація вихованців пришкільного оздоровчого табору, формування загальної культури).

З'ясовано основні аспекти підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних таборах (запровадження компетентнісного підходу, використання навчально-методичної літератури та інтернет-освітнянських ресурсів, теоретична обізнаність та практична здатність сучасного вчителя початкових класів забезпечить успішність у практичній діяльності, самооцінка власного ставлення до новаторства, готовності до змін та творчості, інформатизація освіти).

У межах предмету нашого дослідження розкрито дефініція «готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільному оздоровчому таборі» як цілісну характеристику майбутнього вчителя початкової школи (особистісні якості майбутнього вчителя/вожатого, фахова спрямованість, знання, уміння і навички як вищий рівень педагогічної майстерності у використанні здобутих знань та критерії готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах через компоненти структури: мотиваційна, особистісна, когнітивна, діяльнісна).

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В ПРИШКІЛЬНИХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

2.1. Стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до здійснення діяльності в пришкільному оздоровчому таборі

Співвідношення фахових рис, якостей, потреб, знань і умінь, що відповідають означеним критеріям і показникам, укладають якісну визначальну характеристику рівнів готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах.

Термін «рівень» визначає поетапність формування готовності майбутнього вчителя початкових класів та рамки її розвитку. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови рівень трактується як «ступінь якості, величина, досягнуті в чому-небудь», а «підняти (виважити) на рівень кого, чого – стати самому чи зробити кого-, що-небудь таким, як хтось інший або щось інше у розумовому, культурному, виробничому аспектах» (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

У залежності від особливостей навчальної дисципліни і мети, яку поставили перед собою науковці, різнобічно визначаються рівні готовності здобувачів вищої освіти.

Л.Куликова (2005) розрізняє таку систему рівнів знань: «знання-знайомство; репродуктивні знання; переконструювання знань; практичне використання; трансформація дослідницької діяльності; креативні знання і нетрадиційне мислення» (с.45).

У нашій роботі рівні готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах виокремлено з позиції системного підходу за комплексом критеріїв і показників.

Рівень готовності до фахової діяльності визначається її продуктивністю. При визначенні рівнів ми користуємося теоретичними

положеннями, які в свою чергу характеризують етапний характер розвитку особистості майбутнього вчителя початкових класів.

У процесі переходу від одного рівня до іншого трансформується структура якості, що розвивається та її функції. При цій умові кожний наступний рівень виходить з попереднього, а при переході риси чи якості, яка формується, на вищий рівень, вдосконалюються сутнісні характеристики попереднього рівня.

Аналіз наукових джерел дає підстави зазначити доцільність виокремлення чотирьох основних рівнів готовності майбутнього вчителя початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах: елементарний (низький), репродуктивний (задовільний), продуктивний (достатній), творчий (оптимальний), що зображено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1. Основні рівні готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

Характеризуючи *елементарний рівень* (низький) означимо, що він визначається недостатньою сформованістю особистісних рис та якостей

майбутніх педагогів (відсутністю бажання самовдосконалення, емоційно-вольова сфера, цілеспрямованість, старанність, наполегливість, мотивація до самопізнання, саморегуляції, рефлексії, здатностей та готовності до подолання різних життєвих проблем. Здобувачі вищої освіти даного рівня не усвідомлюють мотиваційно-ціннісних орієнтирів, які визначають спрямованість фахової діяльності, характеризуються нестійкими мотивами навчальній праці; відсутністю інтересу до результатів своєї виховної діяльності в пришкільному оздоровчому таборі; проявами байдужого ставлення до дітей молодшого шкільного віку та в цілому педагогічної діяльності, ігноруванням розкладу педагогічної практики, бажанням невиконання функціональних обов'язків.

Педагогічна виховна та практика в пришкільних оздоровчих таборах (Частина 2) сприймається як обов'язкова, а не потрібна, тому присутня формальна форма її проходження. Майбутні педагоги не здатні визначати її потрібність та актуальність, і свої інтереси ставлять вище фахових. Майбутні вчителі початкових класів володіють поверхневими або зовсім відсутніми знаннями про організацію літнього пришкільного відпочинку дітей молодшого шкільного віку, не оперюють знаннями про ефективні шляхи педагогічної партнерської взаємодії, профілактику та розв'язання конфліктних питань, не мають бажання розширювати й поглиблювати наявні знання.

Якість результатів їхнього навчання визначаються тим, що вони можуть тільки називати та впізнавати поняття, терміни, факти, які відносяться до організації дозвіллевої діяльності дітей молодшого шкільного віку у літній період. Майбутні вчителі не володіють реальною оцінкою рівня сформованості у себе потрібних умінь, допускаються неточності виконання методичних дій, можуть здійснювати їх тільки при допомозі методиста. При цьому спостерігається неадекватна висока оцінка власної готовності до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в умовах табору з денним перебуванням.

У майбутніх вчителів з явно вираженим *репродуктивним* (задовільним) рівнем готовності до роботи в пришкільних оздоровчих таборах особистісні риси та якості, що потрібні для організації розумного та здорового дозвілля дітей молодшого шкільного віку в умовах пришкільного табору, сформовано ще недостатньо і не виникає потреба у самовдосконаленні. У даній категорії здобувачів освіти відсутня адекватна самооцінка своїх дій, сформовані здатності, прояви творчої активності та ініціативності. Майбутні вчителі початкових класів намагаються здійснювати функціональні обов'язки за вказівками методистів, але не зовсім здатні нести повну відповідальність за результати власної праці. Проглядається відсутність сумлінного навчання та активного інтересу до роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Мотивація пізнавально-практичної діяльності слабо виражена, нестійка, елементарної інтенсивності. Ціннісне самоствавлення, ставлення до вихованців, до етичних норм та правил до проходження практики у таких майбутніх педагогів сформоване епізодично. Студенти негативно реагують на тих дітей, які їх не сприймають. Мають поверхневі, не глибокі базові знання, можуть точно або майже точно відтворити здобуту інформацію. Але здатність до репродукції вивченого матеріалу не завжди свідчить про розуміння суті та глибини взаємозв'язків між фактами та поняттями.

Майбутнім вчителям даної категорії важко самотійно спланувати, організувати та провести виховну справу, обґрунтувати та актуалізувати доцільність застосування окремих видів роботи, спостерігається нестача постійного прояву здобутих умінь та навичок. Вони оперують окремими організаторськими, гностичними, проєктивними, комунікативними, конструктивними вміннями, можуть їх використовувати в типових ситуаціях, проте не зовсім вміють самотійно визначити оптимальні шляхи взаємодії в умовах реальної фахової діяльності в пришкільному оздоровчому таборі.

Респонденти цієї групи мало зорієнтовані на творчу активність у виховному процесі, а в цілому відтворюють частини наявних методичних

інструментаріїв, не виходячи за межі загальноприйнятих прийомів, при цьому не завжди можуть прогнозувати очікувані результати виховної роботи.

Майбутні вчителі початкових класів *продуктивного рівня* вирізняються достатньо сформованими особистісними та професійно важливими якостями і рисами, проте їх емоційно-вольова та мотиваційна складова розвинена слабо. У здобувачів вищої освіти спостерігається фрагментарне прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. У деяких ситуаціях виявляють зацікавленість до дітей молодшого шкільного віку, відповідальність стосовно виконання власних обов'язків, вирізняються здатністю до самопізнання та рефлексії, компетентністю, цілеспрямованістю, старанністю, наполегливістю, активністю, оскільки діяльність налагоджують на основі конкурентоспроможності.

Здобувачам освіти даного рівня притаманне нечітке усвідомлення мотиваційно-ціннісних орієнтирів; інтерес до пізнавально-практичної діяльності, потреба та спрямування на оволодіння фахом, усвідомлення потреби роботи з вихованцями в пришкільному оздоровчому таборі. Майбутні вчителі початкових класів володіють необхідними знаннями, але не завжди прагнуть до розширення та поглиблення цих знань. Їхня обізнаність з особливостями роботи в пришкільних оздоровчих таборах визначається таким поняттям, як розуміння. Майбутні педагоги здатні вибирати, визначати, описувати, приводити приклади, класифікувати, пояснити педагогічні процеси. Проте знання та вміння успішно використовують за шаблоном чи в подібній ситуації, відчують труднощі при виборі ефективних способів та прийомів педагогічної партнерської взаємодії з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку. Даній категорії властиве бажання працювати самостійно, обирати власний алгоритм дій у різних виховних ситуаціях, створювати свої проекти виховних справ, проте здобувачі вищої освіти не завжди можуть об'єктивно оцінювати рівень сформованості власних вмінь.

Творчий рівень готовності визначається наявністю психологічної готовності до діяльності, необхідних особистісних рис та якостей, зокрема, організаторської емпатії, спостережливості, соціальної відповідальності, емоційної адекватності та стабільності, особистісної зрілості, ініціативності, саморегуляції, працездатності, самостійності, умінням поєднувати власне та суспільне, товариськості, активної участі у праці, здатностей до самоаналізу та самоконтролю, прагненням до удосконалення власних умінь та навичок; здатностей до подолання різних життєвих проблем і ситуацій; чітко усвідомленою структурою професійно-ціннісних орієнтирів, визначне місце в якій посідає орієнтир на успішність професійної діяльності; з сформованою позитивним мотивом до виховної діяльності в пришкільному таборі; очікуваннями ситуації успіху в її здійсненні; наявністю різних, повних, міцних, глибоко-усвідомлених знань та тривалого прагнення до їх розширення та поглиблення. майбутні вчителі початкових класів здатні до вільного використання закономірностей, принципів, методів, прийомів виховання у непередбачуваних ситуаціях, інтерпретувати, підсумовувати, перетворювати, моделювати, передбачати, порівнювати, диференціювати, фактично обґрунтовувати та оцінювати професійно-діяльнісні ситуації. Опираючись на основні психолого-педагогічні знання, здобувачі освіти як правило, методично грамотно проводять виховні заняття. У майбутніх педагогів добре розвинуті проєктивні, конструктивні, комунікативні, гностичні, організаторські уміння, що оптимально використовуються в ситуаціях які змінюються в педагогічній діяльності.

Характерними ознаками даного рівня готовності є гнучкість, здатності обирати найбільш доцільну форму діяльності, володіння методикою організації та проведення виховних занять з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини молодшого шкільного віку, інтересів, потреб, ініціативністю та творчим підходом до самостійного проєктування оригінальних та педагогічно-ефективних варіантів проведення колективно-творчих справ, організації культурно-дозвілдової, краєзнавчої, спортивної

діяльності; уміння прогнозувати очікувані результати виховної діяльності, творчо підходити до розв'язання педагогічних ситуацій, після застосування певних прийомів роботи.

Отже, можна підсумувати, що готовність до здійснення педагогічної діяльності в пришкільних оздоровчих таборах це цілісна характеристика особистості майбутнього вчителя початкових класів, яка вирізняється структурованими компонентами: особистісні якості вожака (психологічно-професійно важливі риси особистості); фахове спрямування (комплекс мотивів педагогічної діяльності майбутнього педагога; інтерес до професії, ціннісні орієнтири); конкретно-предметні знання, необхідні для роботи в пришкільних оздоровчих таборах; вміння як ступень педагогічної майстерності у застосуванні здобутих знань.

У ході нашого дослідження ми виокремили особистісну, мотиваційну, когнітивну та діяльнісну компоненти критеріїв готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, що укладаються якісними характеристиками елементарного або початкового (низького), репродуктивного, відтворювального (задовільного), продуктивного (достатнього) і творчого, креативного (оптимального) рівнів готовності майбутніх вчителів.

Згодом ми проводили діагностику рівнів готовності здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, спеціальності «Початкова освіта» з виокремленого виду фахової діяльності.

Констатувальне дослідження проводилося з метою з'ясування наявного рівня готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах та причинно-наслідкових утворень між педагогічними явищами. Дослідженням, яке відбувалось після проходження студентами позашкільної практики, було охоплено 95 респондентів, серед них: 37 студентів, які проходили педагогічну виховну та практику в пришкільних оздоровчих таборах (Частина 2) очно, 46 респондентів, які в силу епідеміологічного стану не мали такої можливості пройти педагогічну

практику даного виду та виконували завдання творчо-пошукового характеру для звітності.

У ролі експертної групи виступали методисти (6 осіб), що працювали з студентами під час проходження практики в таборах з денним перебуванням та представники адміністрації пришкільних оздоровчих таборів (6 ос.).

Для повноти об'єктивної оцінки нами використано самооцінку майбутніх педагогів, оцінку експертами та сукупність діагностичних методик, тести та анкетування серед опитувальних, педагогічне спостереження за роботою вожатих в пришкільних оздоровчих таборах. У ході дослідження нами запропоновано анкету (Додаток А), суть якої передбачає діагностику чотирьох компонент критеріїв готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

На всі питання анкетування відповідали здобувачі вищої освіти, оцінюючи при цьому себе, методисти та представники адміністрації пришкільних оздоровчих таборів, виступаючи в ролі експертів при цьому оцінювали з'ясування кожного показника за 5-бальною системою у такий спосіб: 5 б. – результат проявляється дуже сильно; 4 б. – показник проявляється сильно; 3 б. – показник проявляється достатньо; 2 б. – показник слабкий; 1 б. – показник проявляється дуже слабо; 0 б. – показник не проявляється.

На основі діагностованих показників самооцінки майбутніх вчителів та оцінки експертів, було вираховано середній показник (бал) в рамках особистісної, мотиваційної, когнітивної та діяльнісної компоненти готовності. Результати з'ясованих показників особистісної компоненти критерію готовності майбутніх педагогів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, що подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Результати виявлення показників особистісної компоненти
готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих
таборах**

Характеристика показників	Самооцінка здобувачів	Оцінка експертів	Середній бал
✓ Любов до дітей (емпатія)	4,9	4,7	4,8
✓ Вимогливість до себе та до власної діяльності	4,6	3,7	4,2
✓ Почуття гумору, товариськість	3,5	2,8	3,1
✓ Вольові риси характеру (сила волі)	3,3	2,6	3
✓ Артистизм (педагогічна майстерність)	4,3	3,5	3,9
✓ Відповідальність за професійні дії	4,7	2,7	3,7
✓ Здатності володіння високим темпом виконання виховної роботи, динамічно розв'язувати поставлені виховні завдання	4,4	3,4	3,9
✓ Здатність до швидкого переключення з одної форми діяльності на іншу	4,6	4,6	4,6
Середній показник	4,3	3,3	3,8

Як засвідчують дані з таблиці 2.1., найточніше майбутні вчителі початкових класів оцінюють власну любов до дітей молодшого шкільного віку. Результати спостережень та анкетувань свідчать, що окремі здобувачі вищої освіти проявляють тільки цікавість до особистості дитини без наявного бажання розуміти, допомагати, проводити з дітьми цікаве та розумне дозвілля. Є респонденти, які не сприймають дітей молодшого шкільного віку, або бояться. Найбільш завищена самооцінка виявляється за таким показником, як відповідальність за свої дії та відповідальність за дітей, на нашу думку, причинами даної обставини є те, що майбутні педагоги не зовсім здатні оцінити результати виконаної діяльності через своє невідповідальне ставлення до фахових обов'язків, перекладали провину на інших людей. Виявляючи оцінку вимогливості, майбутні педагоги не зважали

на те, що з'ясовують її у відношенні до інших та не враховують відношення до себе. Почуття гумору більша частина студентів виявляли по здатності посміятися над кимось, обходячи при цьому невміння з гумором сприймати свої вчинки. Правдиво оцінити власний артистизм майбутнім вчителям складно, через малу кількість практичних визначень (з власного досвіду)перевтілюватись. Завищено оцінку таких здатностей, як володіння динамікою виконання діяльності, швидке вирішення запропонованих завдань, миттєве переключення з одного виду роботи на інший. Дана обставина може бути спричинена, для одних респондентів (37 ос.), обмеженим терміном проходження педагогічної виховної та практики в пришкільних оздоровчих таборах (Частина 2) – 2 тижні, для інших (46 ос.) – відсутністю очного проходження педагогічної практики. За результатами спостереження можна констатувати, що майбутнім вчителям складно пристосуватися до різких змін в розпорядку дня пришкільного оздоровчого табору, що можуть бути викликані, наприклад, погодними умовами. У таких умовах окремі студенти-практиканти стресують і не мають здатності до продуктивної праці. Найнижчим показником позначено вольові риси майбутніх педагогів. На це може впливати незацікавленість процесом навчання та розвиток сучасних інформаційних технологій: сліпе копіювання інформації, знаходження потрібних розробок в мережі Інтернет зменшують рівень докладених зусиль майбутніх вчителів (Додаток Б).

Отже, майбутні вчителі початкової школи люблять дітей молодшого шкільного віку, спрямовані на відповідальність, мають добре розвинені вимогливість до себе та за інших, почуття гумору, артистизм, проявляють вольові якості, риси. Це засвідчує, що майбутні педагоги обрали фах за покликанням. Проте, у окремим респондентам бракує психологічної готовності до роботи в пришкільному таборі: їм складно швидко приступити до виконання діяльності, миттєво вирішувати завдання, швидко переключатися роботи з одного виду на інший, адаптуватися до нових обставин. Результати з'ясування показників мотиваційної складової критерію

готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Результати виявлення показників мотиваційної компоненти
готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в
пришкільних оздоровчих таборах**

Характеристика показників	за самооцінкою майбутніх вчителів	Оцінка експертів	Середній бал
✓ Потреба у здобутті (напрацюванні) педагогічного досвіду	2,8	3	2,9
✓ Потреба у емоційному спілкуванні з дітьми молодшого шкільного віку	3,3	2,9	3,1
✓ Потреба у самовизначенні, самореалізації за фахом та самовдосконаленні	3,7	3,9	3,8
✓ Бажання працювати в педагогічному колективі	4,2	3,5	3,9
✓ Інтерес до вчительської праці	3,4	3,2	3,3
Середній результат	3,5	3,3	3,4

За показниками таблиці 2.2., високою оцінкою позначено бажання майбутніх вчителів початкової школи працювати в педагогічному колективі, хоч вони почасти не вміють поступитися своїми інтересами, часто очікують, щоб інші люди задовольнили егоїстичні потреби, догоджали. Деякі майбутні педагоги власну роботу в педагогічному колективі ототожнюють з втіленням несвідомого наміру «вдавати з себе когось, а не бути». Не яскраво висвітлена у студентів потреба та бажання спілкування з дітьми молодшого шкільного віку. Не всі здобувачі освіти пов'язують спілкування з дітьми з майбутньою фаховою діяльністю. Окремі з них розуміючи, що для успішності даного спілкування потрібні відповідні компетентності, проявляють невпевненість у власних силах, у собі, почуття страху перед можливими ситуаціями «не успіху». Заниженими, на нашу думку, виявилися результати майбутніх вожатих за показниками: потреба в педагогічному досвіді (напрацювання

педагогічного досвіду), у самовизначенні, самореалізації та самовдосконаленні. Це може бути зумовлено тим, що майбутні педагоги вже мали можливість упевнитись у власному покликанні під час проходження практики в пришкільних таборах. За результатами опитування, окремих студентів не стільки цікавить професія вчителя, скільки диплом, можливість працювати не тільки в закладі освіти, мати заробіток, ніж в школі. Інтерес до вчительської професії оцінено, на нашу думку, найточніше (Додаток Б).

Таким чином, не всі майбутні педагоги мають явне бажання працювати з дітьми молодшого шкільного віку, в педагогічному колективі, деякі не зовсім зацікавлені професією вчителя початкових класів, саме у них слабо сформований мотиваційний компонент до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах. Результати з'ясування показників когнітивної компоненти готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах подано у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Результати з'ясування показників когнітивної компоненти
готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих
таборах**

Характеристика показників	за самооцінкою майбутніх вожатих	Оцінка експертів	Середній бал
Психологічні та педагогічні знання	3,3	2,9	3,1
Методичні знання	3,6	3,2	3,4
Спеціальні (конкретно-предметні) знання з роботи в таборах	4,2	2,7	3,5
Середній бал	3,7	2,9	3,3

Як видно з таблиці 2.3., конкретно-предметні знання майбутніх вожатих посідають перше місце в порівнянні з методичними та знаннями психології та педагогіки. Це пояснюється тим, що вивчення психолого-педагогічних дисциплін, в основному, читаються в 3-му та 4-му семестрах, теорія та методика виховної роботи – в 2-му, перед вивченням спецкурсу

«Робота вчителя в пришкільних оздоровчих таборах». Тому конкретно-предметні знання актуалізуються в активній пам'яті майбутніх вожатих. Щодо реалізації під час пришкільної оздоровчої практики комплексу здобутих знань, то, на базі спостережень за роботою вчителів початкової школи/вожатих, можна констатувати відсутність у окремих майбутніх вчителів взаємозв'язків між знаннями та організацією фахової діяльності. Невисокий результат знань майбутніх вчителів свідчить про незацікавленість та нерозуміння практичного значення.

Результати з'ясування показників діяльнійної компоненти готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах подано у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати показників діяльнійної компоненти готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

Характеристика показників	за самооцінкою майбутніх вчителів	Оцінка експертів	Середній бал
Гностичні вміння	4	2,6	3,3
Проективні вміння	3,7	2,9	3,3
Конструктивні вміння	3,3	2,5	2,9
Комунікативні вміння	5	3,2	4,1
Організаторські вміння	4,2	3,6	3,9
Діагностичні вміння	3,9	2,5	3,2
Середній бал	4	2,9	4

Дані таблиці 2.4., показують, що найвище у майбутніх вчителів розвинуті комунікативні та організаторські уміння. Друге місце за рівнем сформованості у майбутніх вожатих вміщають гностичні, проективні, діаностичні. Найменше сформовані у свої сукупності конструктивні уміння майбутніх вожатих. Тому підсумуємо, багатьом майбутнім вчителям складно визначити ступень розвитку та вихованості дітей молодшого шкільного віку, оптимальні засоби педагогічних впливів на них, оцінювати свою виховну діяльність, сильні та слабкі складові, проєкції «найближчої зони розвитку»

кожної дитини молодшого шкільного віку, враховуючи вікові та індивідуальні особливості вихованців в умовах пришкільного оздоровчого табору, планувати спільно з вихованцями виховні справи, визначати ефективну методiku та види і форми виховної діяльності (Додаток Б).

Підсумкові результати показників усіх компонент готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Результати показників основних компонент готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

Компоненти	Самооцінка майбутніх вожатих	Оцінка експертів	Середній бал
Особистісна компонента	4,3	3,3	3,8
Мотиваційна компонента	3,5	3,3	3,4
Когнітивна компонента	3,7	2,9	3,3
Діяльнісна компонента	4	2,9	3,5

За результатами таблиці 2.5, видно, що більшу частину студентів якості та риси характеру, типи темпераменту, психологічні особливості, ціннісні орієнтири, мотиви, ідеали, потреби цікавлять значно більше, а ніж знання та уміння, які вони мають оволодіти під час вивчення ряду дисциплін, тобто мотиваційно-ціннісна компонента майбутніх вчителів початкової школи розвинена краще, а ніж інструментальна. Причиною даного явища може бути різниця в затратах сил та часу для формування кожної з компонент, адже для накопичення нових знань та вироблення фахових компетентностей потрібно більше працювати (Додаток Б).

Таким чином, сформованість особистісних параметрів і мотивація до навчання кожного з майбутніх вчителів початкової школи повинна набувати фахового спрямування, що, в свою чергу, потребує немало особистих зусиль для роботи над собою. Проте на дану обставину звертається менше уваги в навчальних осередках, оскільки, за показниками спостереження, у більшості своїх випадків, успішність та якість навчання оцінюється, як правило

здобутими знаннями. Саме тому майбутнім вчителям початкових класів важко діагностувати рівень розвитку і вихованості дітей молодшого шкільного віку, прогнозувати «зону найближчого розвитку» кожної дитини, враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей молодшого шкільного віку, моніторити свою виховну роботу, власні сильні та слабкі сторони. На підставі цього можемо стверджувати, що самооцінка готовності майбутніх вожатих до роботи в пришкільних оздоровчих таборах не може бути цілком об'єктивною. Ми врахували також можливість завищеної або заниженої самооцінки респондентів. Тому за час констатувального експерименту, крім самооцінки здобувачів вищої освіти використали експертну точку зору.

2.2. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

З останні роки широко реалізуються інноваційні технології пришкільного літнього відпочинку та оздоровлення дітей молодшого шкільного віку, дана обставина потребує підготовки висококваліфікованих, фахово-підготовлених майбутніх вчителів початкової школи, які спроможні творчо працювати та оптимально, продуктивно організовувати роботу. Спрямування вищої педагогічної освіти нашої країни на відповідність стандартам європейської системи освіти вимагає пошуків оновлення шляхів підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що регламентується нормативними документами.

Беручи за основу положення Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, можна констатувати, що заклади вищої освіти повинні створити необхідні умови для вільного розвитку особистості майбутніх вчителів, його критичного мислення та загальної культури способом залучення до різновекторних форм творчого самовираження та діяльності (громадської, науково-дослідницької, правоохоронної, технічної, мистецької, культурно-просвітницької, оздоровчо-спортивної).

Основними формами застосування Концепції виступають:

- ✚ «організація гнучкої, динамічної злагодженої системи науково-технічної та методичної підготовки педагогів, постійне оновлення й удосконалення її змісту, форм і методів;

- ✚ розробка методик діагностики ефективності виховної роботи та запровадження їх у практику, застосування оригінальних психолого-педагогічних технологій, нових підходів, виховних систем, методів виховання, що відповідають сучасним вимогам;

- ✚ розробка науково-методичного забезпечення підготовки вихователів»(Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти.).

Відповідно до змісту «Державної програми відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року» у закладах вищої освіти необхідно «запровадити сучасні ефективні методики організації навчання студентів, що спеціалізуються за профілем «теорія і практика виховної роботи» (Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року).

Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах реалізується способами здійснення освітнього процесу. Під «підготовкою» ми, відповідно предмету дослідження, розуміємо кількісні та якісні показники за компонентами готовності та спрямовуємося на трактування С.Гончаренка (1997), що це – «здійснення педагогічного впливу – педагогічно доцільної організації життєдіяльності студентів, у процесі якої вони набувають необхідних особистісних якостей, знань, навичок та звичок» (с.253).

Відповідно закону України «Про вищу освіту», «метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» (Закон України «Про вищу освіту», 2014), а основними завданнями закладів вищої освіти, згідно даного закону є: «проведення на високому рівні освітньої діяльності, яка

забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями; провадження наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу, підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації і використання отриманих результатів в освітньому процесі; участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу; формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів; збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства; поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян; налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури; вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників (Закон України «Про вищу освіту». Пункт 10 частини першої статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1662-VIII від 06.10.2016). Тому організацією освітнього процесу передбачається створення необхідних *педагогічних умов*, завдяки яким стане ефективною підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури О.Абдуліної (1990), В.Сластьоніна (1976) дає підстави стверджувати, що *педагогічні умови* є «зовнішніми обставинами навчально-виховного середовища стосовно об'єкта і стають причинами якісних змін особистості студента. Реалізація таких

зовнішніх чинників викликає у суб'єкта внутрішні суперечності, які є рушійною силою розвитку.

За поглядами О.Абдуліної (1990), *умова*, це «зовнішня передумова для існування і розвитку явищ, тобто обставина, від якої що-небудь залежить» (с.30).

На думку Ю.Бардашевської (2007) для успішної підготовки майбутніх вчителів початкової школи, потрібні «формування особистості майбутнього вчителя як організатора дозвіллевої діяльності з позитивною мотивацією до цієї роботи, творчим потенціалом і комунікативною компетентністю; модернізація навчального процесу на основі моделювання реальних ситуацій виховання і озброєння студентів інтерактивними формами організації дозвіллевої діяльності старшокласників; стимулювання потреби студентів у самоосвіті та озброєння їх технологією самовдосконалення, включаючи навички самоаналізу, пошуку нового вміння» (с.5).

Розкриваючи даний напрям, О.Голік (2007) акцентує увагу на важливість «спрямування методів і форм організації пізнавально-практичної діяльності студентів на усвідомлення специфіки та засвоєння ними способів реалізації функцій дозвіллевої діяльності, включаючи сучасні освітні педагогічні технології; поетапного формування готовності майбутніх учителів до організації позакласної дозвіллевої діяльності; оновлення змісту професійних знань щодо сутності організації позакласної дозвіллевої діяльності; використання отриманих знань, набутих умінь і навичок у роботі із старшокласниками у загальноосвітніх навчальних закладах» (с.5-6).

Проведене дослідження з теорії і практики фахової підготовки соціального педагога до діяльності з організації культурно-дозвіллевої роботи в умовах вищої професійної педагогічної освіти дозволило О.Богатирьовій (2007) стверджувати, що «для ефективності цього процесу потрібно розробити пакет нормативно-правового регулювання організації процесу професійної підготовки соціального педагога до роботи з організації культурно-дозвіллевої діяльності; забезпечити його цілісність, тобто не

механічне прирощування складових його елементів, а глибоку інтеграцію всіх освітніх підсистем і процесів; освітню програму підготовки розробити в контексті вимог професіограми організатора культурно-дозвілєвої діяльності, обумовленої якісними характеристиками спеціальності «Соціальна педагогіка» і кваліфікаційними вимогами до особистості відповідного спеціаліста; використовувати інноваційні педагогічні технології» (с.5).

Досягнення фахової майстерності, як зауважує М.Калугіна (2003), є «основою формування професійної індивідуальності майбутнього педагога, як вихователя в санаторно-оздоровчому центрі» (с.7).

Для даного виду діяльності, на думку автора, «потрібно здійснювати опору на традиції в дитячому санаторно-оздоровчому центрі; гуманізацію стосунків під час роботи з дітьми; предметну і психолого-педагогічну підготовку, що має поетапний характер (інформаційно-знаковий, результативний, практичний); перехід до суб'єкт-суб'єктної парадигми взаємодії в санаторно-оздоровчому центрі» (с.7).

Для формування готовності майбутніх вчителів до оздоровчої роботи з вихованцями в літніх таборах С.Гертнер (2005) визначає «ефективним перш за все усунення здоров'язатратності, збереження та зміцнення фізичної, духовної, соціальної складових здоров'я суб'єктів освіти з використанням оздоровчого потенціалу природи та нетрадиційних оздоровчих засобів» (с.5).

За думкою вченої, «підвищення інтересу до оздоровчої роботи з дітьми в літніх таборах сприяє вихованню гармонійної та соціально активної особистості, а досягти формування готовності майбутніх учителів до здійснення оздоровчої діяльності можна, опираючись на комплексну оздоровчо-навчальну програму, що складається з медико-психологічної діагностики, валеологічного самоаналізу, діагностичних технологій оздоровлення» (с.7).

Так С.Гертнер (2005) вказує, що «оздоровчо-навчальна технологія володіє рядом переваг і надає великі можливості для розвитку професійно

значущих якостей особистості майбутнього вчителя шляхом актуалізації знань в стійкі вміння та навички» (с.5).

Наукові розвідки Л.Скорової (2002) вказують, що «ефективність підготовки студентів до роботи з дітьми в дитячих оздоровчих центрах можна підвищити, якщо її модель проектується з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу. Для цього, в процесі підготовки студентів потрібно враховувати особливості функціонування сучасного дитячого оздоровчого центру; створювати ситуації успіху, що забезпечують ціннісне ставлення студентів не тільки до засвоєння знань, але й до подальшого їх використання в роботі з дітьми; надавати перевагу комунікативній діяльності з орієнтацією на форми педагогічної взаємодії (бесіда, діалог, полілог, партнерство, співтворчість тощо.)» (с.6).

Таким чином, зауважимо, що дослідницький інтерес викликають питання вдосконалення освітнього процесу, підвищення його якості, врахування сучасних соціальних вимог у його змісті, можливості реалізації інноваційних технологій у педагогічній галузі. Тому, відповідно предмету дослідження, нами виокремлено **педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах**, це:

- 1) *впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів;*
- 2) *залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи;*
- 3) *реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.*

Обґрунтуємо кожен окремо із визначених педагогічних умов.

Перша умова – впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів. У словнику іншомовних слів термін «контекст» пояснюється (від лат. contextus – єднання, тісний зв'язок) як «сукупність

обставин, подій тощо, у тісному зв'язку з яким слід розглядати певну подію» (Словник іншомовних слів, 2000, с.292).

Великий тлумачний словник сучасної української мови розкриває це поняття, як те, «що розглядається як ціле, яке зв'язує і пояснює які-небудь явища, факти» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2007).

Таким чином, впровадження в зміст занять контекстного характеру показує, що навчання майбутніх вчителів повинно бути тісно пов'язаним із змістом особистості, тобто потрібно сприймати навчання як особистісно-значуще та вчитися пропускати навчальну інформацію крізь призму власного «Я». Завдяки даній обставині буде успішніше формуватись особистість майбутнього вожатого пришкільного табору. Так, на підтвердження вище зазначеного, зауважимо, що в американській педагогіці появився напрям досліджень і наукових розробок, де контекстуалісти вказують, що для кожної людини, яка навчається, необхідно створювати власний контекст, тобто освітній процес повинен максимум індивідуалізованим.

Персональна суть освіти з врахуванням індивідуально-психологічних особливостей людини передбачається впровадженням особистісно-орієнтованої гуманістичної моделі освіти, яка найбільш повно й адекватно та глибоко відповідає природі особистості, допомагає їй з'ясувати те, що закладено природою (А.Маслоу, 1980).

Представники такої моделі освіти, налаштовують умови самопізнання, самопроекції, саморуху індивідуальності, бачать її суть у змісті як неодмінній умові для особистісної самопрезентації. Учіння виступає професійно-значимим згідно з даною теорією.

І.Бех (2003) акцентує увагу на те, що «навчання і виховання повинні бути «забарвленими» тим особистісним смислом, який вони мають для нас унаслідок свого об'єктивного місця у життєдіяльності, відношення до реальних потреб. Особистісний смисл об'єктів, явищ, а також усіх здобутків культури (наукових понять, моральних норм, художніх образів) та

психологічних надбань людини (знань, здібностей, особистісних якостей) – це характеристика, якої вони набувають в результаті їх представленості суб'єкту» (с.11).

За поглядами Л.Виготського (1957), «сміслові утворення являє собою сплав інтелектуальних та емоційних процесів, тобто єдність афекту й інтелекту (с.13). На думку І.Зязюна (2007) «включення у навчальний процес не тільки пізнавальної, але й почуттєво-особистісної сфери людини є основною тенденцією вибудовування учіння на основі цілісного особистісного досвіду» (с.56).

За переконаннями вчених «перехід від інформації до її застосування опосередковується думкою, що робить цю інформацію осмисленим знанням. Таким чином, щоб отримати статус знання, осмисленого відображення дійсності, інформація з самого початку повинна засвоюватись у контексті діяльності» (І.Бех, 2003, І.Зязюн 2007).

Це зумовило впровадження системи знаково-контекстного навчання, сутність якого характеризується організацією активності майбутніх вчителів згідно із принципами переходу від навчальних текстів, систем знаків як фізичних носіїв минулого досвіду до фахової діяльності, що проходить в змінюваних умовах. Метою такої діяльності стає не озброєння інформаційною системою, а формування здатностей до виконання фахової діяльності.

У знаково-контекстній системі навчання втілюють свою предметну реалізацію принципи зв'язку теорії з практикою, єдність навчання та виховання, принцип послідовності моделювання цілісного змісту фахової діяльності майбутніх вожатих.

Знаково-контекстною системою навчання передбачено покроковий перехід від семіотичних (мовлення, письмо, слухання, говоріння) та імітаційних пізнавальних моделей (предметна (фактична) дія), до соціальних навичок (soft skills). При трансформації від знаннєвої до діяльнісної системи навчання «основна мета освіти розглядається як формування здібності до

активної пізнавальної діяльності, до праці у всіх її формах, в тому числі до творчої професійної праці. Це не означає, що роль знань якось принижується – просто вони з основної і майже єдиної мети освіти стають лише компонентом, а їх головне призначення – бути засобом, «знаряддям» діяльності» (І.Зязюн, 2000, с. 86).

Погоджується у своїх дослідженнях з даною обставиною Г.Атанов (2001), який переконливо доводить, що «знати – не просто пам'ятати певні знання, а здійснювати певну діяльність, пов'язану з цими знаннями. Тому знання стають не метою навчання, а його засобом» (с.9). У європейському педагогічному середовищі група учених під ініціативою Л.Шульмана (1985) затвердила модель формування професійного критичного мислення майбутнього вчителя і його фахової діяльності, де великої уваги надається практичному досвіду (с.28).

Так вчені прийшли до висновку, що «єдність когнітивних здібностей і мотиваційно-особистісних характеристик зумовлює відкритість для здобуття досвіду, що знаменує собою діяльнісний підхід до освіти». Такі наукові погляди покладено в впровадження поетапної моделі навчання:

- ✚ «досвід складається з поведінки, ідей та почуттів;
- ✚ рефлексивні процеси містять повернення до досвіду, аналіз почуттів, повторну оцінку досвіду;
- ✚ результати навчання є новими перспективами використання досвіду, змін у поведінці, готовності до використання отриманих знань і прагнення до діяльності»(Морева Н., 2008, с.93).

На думку вчених, основне завдання педагогічної теорії полягає в установленні тісного взаємозв'язку між знаннями практичними діями під час підготовки майбутніх вчителів в рамках рефлексивної моделі, головною метою якої є розвиток фахового мислення педагога з опорою на педагогічну рефлексію.

Крім вище зазначеного, контекстний зміст занять зумовлюється зв'язками з потребоно-мотиваційною складовою суб'єкта та реальністю його

життя в цілому, оскільки від задоволення пріоритетних потреб людини залежить її розвиток.

А.Маслоу (1980), один із провідних лідерів світової психологічної науки ХХ ст., стверджує, «повний, здоровий, нормальний і бажаний розвиток особистості полягає в актуалізації людської природи, в реалізації її потенційних можливостей і в досягненні нею рівня зрілості тими шляхами, які диктує ця прихована основна природа. Її актуалізація повинна забезпечуватись не так формуванням ззовні, як ростом зсередини» (с.34).

На думку науковця, освіта має найбільш глибоко та адекватно відповідати істинній природі людини, допомогти майбутнім вчителям з'ясувати те, що в них вже природно закладено, а не навчати здобувачів освіти, «відливаючи» в конкретну форму, придуману кимось. Це відкрив найбільш комфортний шлях до самореалізації майбутніх вчителів як природної внутрішньої необхідності до повного розкриття власних потенційних можливостей та самоактуалізації.

За А.Маслоу (1980), освітній процес так чи інакше має бути у взаємозв'язку зі всіма потребами особистості. Учений проповідував свободу радісної праці, відчуття успіху та щастя, розвиток особистісних інтересів здобувача вищої освіти. Це вчення виступило основою формування поглядів неопозитивізму. Так, представники даного напрямку вважають, що «необхідно припинити маніпуляцію поведінкою особистості, створити умови для її вільного самовираження. Це допоможе людині здійснити осмислений вибір у конкретній ситуації. Основну увагу необхідно приділити розвитку інтелекту, формуванню людини, що мислить раціонально» (Мойсеюк, 2009, с.29).

За Г.Атановим (2001), навчальна діяльність це сукупність наступних елементів: «потреба – мотив – ціль – підціль – задача – підзадача – дія – операція – продукт. Тому будь-які дії людини визначаються її потребами». Якщо мотиваційний етап не буде правильно організований, то навчальна діяльність буде керуватись зовнішніми мотивами, не буде відповідати

значимим потребам та інтересам студентів, і тому буде сліпою, неусвідомленою і неефективною» (с.10).

Індивідуалізація навчання відіграє важливу роль у підготовці майбутнього вчителя початкової школи. В американському словнику технологічних термінів існує дві трактовці індивідуалізації процесу навчання. Одне з даних визначень характеризує індивідуалізацію як тип навчання, за якого частота вивчення нового навчального матеріалу прямопропорційна до оцінки індивідуальних інтересів та потреб особистості здобувача освіти. Друге визначення тлумачиться як «план навчання, в якому нараховується шість рівноправних елементів: зміст і гнучкі параметри навчання, визначення конкретних рамок планування його результатів, контроль, коригування та опис знань студентів у різних формах і в різні періоди часу. Лише після цього можливий перехід до наступного етапу навчання» (Educational Technology).

Індивідуалізацію навчання можна реалізовувати за допомогою кооперативного навчання, роботи в парах, роботи в групах, де майбутній педагог зможе вільно висловлювати свою думку, активніше брати участь у розв'язку пізнавальних завдань стосовно до власних інтересів та здібностей. Група формується за згодою самих учасників: спільно повинні працювати здобувачі освіти зі схожими інтересами, паритетним стилем діяльності, за дружніми стосунками. Робота в малих групах створює сприятливі обставини для прояву особистісних якостей.

Якщо освітній процес орієнтований на індивідуальну роботу майбутнього учителя початкових класів, то завдяки даним умовам відбуваються зміни в мотивації, що, сприятиме формуванню свідомої самооцінки. Результатом сформованості мотивів пізнавальної діяльності здобувачів освіти являється особистісно-значуще ставлення до неї. Саме мотивація спричиняє зміст, що вивчається, оскільки значення не тільки розуміється, а й приймається особисто майбутнім педагогом.

Неодмінною умовою активізації навчальної діяльності є усвідомлене конструювання ситуації відповідальності, яка визначається єдністю вимог до людини та умов її здійснення. Складовими даної ситуації виступають вимоги, що ставляться до здобувача вищої освіти; сама особистість із окремим рівнем моральної свідомості та фахової підготовки; умови та обставини для втілення цих вимог; соціальна оцінка дій особистості та досягнутих очікуваних результатів. Ситуація такого виду виникає за активного взаємозв'язку особистості з соціальним середовищем та представляє діалектичне з'єднання об'єктивних і суб'єктивних чинників.

У психології стало загальноприйнятим положення про те, що поведінку людини характеризує тільки те, що проникло у сферу переживань особистості, є значимим для неї.

Тому на нашу думку, що майбутнім вчителям необхідно допомогти зрозуміти значимість власної праці, зацікавивши студентів самим процесом навчальної праці та якісними результатами.

Окрім того, зважаючи на потреби майбутніх вчителів, погоджуємо думку яскравого представника гуманістичного напрямку освіти І.Зязюна (2007) про «зменшення ворожих інтересам суспільства індивідуалістичних і егоїстичних устремлінь на основі усвідомлення кожною особистістю її належності до спільноти людей» (с.54).

Досліджуючи психологію мотивації, С.Занюк (2002) звертає увагу на розвитку усвідомлення суспільної значущості власної праці, прагнення особистості принести суспільну користь «замість зосередження навколо власних потреб, що сприяє розвитку позитивної внутрішньої мотивації та активізує діяльність. Врахування потреб та інтересів особистості у здійсненні виховних впливів на неї стає підґрунтям для формування внутрішньої мотивації та унеможливорює виникнення небажаних психологічних ефектів» (с.27).

Н.Мойсеюк (2009) розкриває спрямованість особистості педагога як «мотиваційну зумовленість його дій, вчинків, усієї поведінки конкретними

життєвими цілями, джерелом яких є потреби, суспільні вимоги» (с.134). Особистісну спрямованість погоджують представники неопрагматичної концепції виховання (А.Маслоу, 1980, К. Роджерс, 1986), сутність якої репрезентує самоствердження особистості.

Вчені визначають основні стадії розвитку фахової спрямованості майбутніх вчителів:

- ✚ формування стійкого інтересу до фахової діяльності, цілеспрямованості в здобутті основ педагогічної майстерності та педагогічного досвіду;

- ✚ становлення сукупності професійно значимих якостей та рис майбутнього вчителя початкових класів;

- ✚ розвиток потреби у педагогічній діяльності та відповідальності за її здійснення.

У наукових розвідках дослідників розкривається думка про необхідність забрати різницю між знаннями і цінностями. Зазначимо, що якщо у процесі здобуття ціннісних аспектів пізнавального матеріалу мотивація зумовлює зміст того, що вивчається, то значення його не тільки розуміється майбутніми педагогами, але й сприймається особисто. Тому у підготовці майбутніх вчителів до роботи в пришкільному таборі слід застосовувати ціннісний або аксіологічний підхід.

Як стверджує І. Зязюн (2007), «...особистісний підхід – це певний методологічний інструментарій, розробка якого має спиратися на синтез видобутих психологічною та педагогічною наукою закономірностей будови, функціонування та розвитку особистості» (с.227). У рамках особистісного підходу професійно-педагогічна підготовка ґрунтується на реалізації індивідуальних особливостей.

Отже, надання змісту навчальних занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів може здійснитися завдяки урахуванню під час освітнього процесу потреб та запитів здобувачів вищої освіти, розвитку їх самосвідомості, спрямованості

на чітку мету, формування ціннісних орієнтирів, при трансформації інформаційних знань в практичні дії, що набуватимуть особистісної значимості для майбутніх вчителів початкових класів.

Друга умова – залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи. Вчені перебувають у постійному наукових розвідках ефективних технологій підготовки майбутніх вчителів початкової школи, як вихователів/вожатих. Погоджуємо думку дослідників стосовно важливості практично-орієнтованої освіти, підвищення ролі педагогічного досвіду, умінь реалізовувати знання на практиці. Необхідно акцентувувати увагу на якісних результатах навчання, не як на сукупності здобутих знань, а як на здатностях розв'язувати фахові завдання, діяти в різнобічних проблемних ситуаціях.

Розвиток людини в цілому значно залежить від засвоєного індивідуального досвіду, якого особистість набуває в ході взаємодії з природним і соціальним середовищем. Прихильники біхевіористичного напрямку вважають, що розвиток людини характеризується навколишнім середовищем, а більшість видів поведінки здобувається способом «научіння», яке тлумачиться як процес зміни поведінки індивідуальності внаслідок здобуття особистісного досвіду або вправління.

Представники «теорії научіння» розкривають розвиток людини як покрокове нагромадження соціального досвіду, компетентностей. Так, один із основоположників даного напрямку, Дж. Уотсон (1987), вказує, що особистість стане такою, якою навчилася бути (с.45).

Тривалий час біхевіористи полягали, що «научіння» реалізується тільки в ході самостійної діяльності індивідуальності. Людина обирає різнобічні стилі поведінки, які поступово удосконалюються під тиском їхніх наслідків. Згодом американські психологи висловили точку зору, що в суспільних ситуаціях індивіди навчаються набагато швидше способом спостереження за поведінкою інших людей. У навчанні на основі спостереження вчені виділили чотири складові:

- ✚ «пов'язані з увагою,
- ✚ збереженням в пам'яті,
- ✚ відтворенням дій,
- ✚ підкріпленням і мотивацію» (Педагогіка, 2007, С.47-48).

Зарубіжні педагоги-модератори застосовують у практичній підготовці майбутніх вчителів методики елементарного копіювання чи спостереження за діяльністю педагога та репродуктивне наслідування тих чи інших дій, навчання педагогічним досвідом за допомогою паритетної участі в роботі, узагальнення та аналізу зробленої педагогічної дії. «Научіння» та педагогічний досвід – основні фундаментальні складові особистості виступили основою провідних принципів індивідуальної теорії особистості А.Адлера (1997), серед ряду яких слід виокремити такі, як «усвідомлення активності людини, яка формується під впливом творчих здібностей особистості; ідею зумовленості поведінки людини соціальним контекстом суспільних відносин співробітництва; визначення категорії стилю життя («життєвого плану»), що складається з поєднання рис, способу життя, поведінки, звичок і створює неповторну картину існування індивіда» (с.177).

У персоніфікованих теоріях основним чинником розвитку тлумачиться активність особистості, що проявляється у вигляді самоактуалізації та саморозвитку. Такі погляди відстоюють, зокрема, прихильники гуманістичної психології (А. Маслоу, 1980, К.Роджерс, 1986).

Представники гуманістичного напрямку вважають, що формування особистості характеризується внутрішнім бажанням до самоактуалізації, тобто використання власних потенційних можливостей (Педагогіка, 2007, С.57-59). Така теорія перегукується з головними принципами педагогічної системи американського педагога та філософа (XIX-XXст.) Дж. Дьюї (1945): «врахування інтересів учнів, навчання через діяльність, пізнання і знання як наслідок розв'язання проблем, вільна творча праця і співробітництво. Згідно з його концепцією, повинна відбуватись інтеграція навчального предмета в постійно зростаючий досвід» (Педагогіка, 2007, С.5).

Погляди ранніх прагматистів Дж. Дьюї (1945) уклали у систему, що називається інструменталістичною. Одним з головних положень інструменталістичної системи є навчання та виховання, що мають реалізовуватися не в теоретико-абстрактному вигляді, а способом виконання практико-орієнтованих справ; у освітньому процесі потрібно спиратися на активність дітей, всебічно їх розвивати та мотивувати.

Ключові терміни теорії прагматизму «досвід» та «справа» Дж. Дьюї (1945) оголосив підґрунтям освітнього процесу (Мойсеюк, 2009, С.29-30). Серед педагогічної спадщини Дж. Дьюї (1945), що стосуються освіти, головною є реалізація навчання та здобуття знань на активній, а не пасивній платформі, і найголовнішим завданням вчителя є активізація дітей. Такого ж погляду дотримувався В. Сухомлинський (1988), вчений писав: «Шлях від осмислювання фактів, речей, явищ до глибокого розуміння абстрактної істини (правила, формули, закону, висновку) лежить через практичну роботу, що якраз і є оволодінням знаннями». Практичне навчання формує у здобувачів вищої освіти здібності до саморозвитку, самореалізації та особистісного удосконалення» (с.358).

Таким чином, для того, щоб навчити майбутніх вчителів початкових класів працювати творчо, необхідно створити умови для адаптивної діяльності. Згідно з природними особливостями людини перетворююча діяльність є основною серед виокремлених у психологічній науці п'ятьох основних її форм, які можна характеризувати як інваріантні напрями:

- ✚ пізнавальна (навчальна) сфера,
- ✚ перетворююча (проектувальна та практична) сфера,
- ✚ ціннісно-орієнтувальна сфера,
- ✚ комунікативна сфера,
- ✚ естетична сфера
- ✚ етична сфера.

В цьому контексті всесторонній гармонійний розвиток людини передбачає належний рівень розвитку здібностей та паралельно реалізацію

всіх форм діяльності. Діяльність майбутніх вчителів початкових класів як суб'єктів освітнього процесу має такі сутнісні ознаки, як спрямування до рефлексії, моральний вибір в проблемних ситуаціях; усвідомлення своєї значущості для других людей, відповідальності за результати власної діяльності, відповідального ставлення за обставини природного та соціального характеру; можливість не тільки присвоювати світ предметів і ідей, а й генерувати їх, перетворювати, створювати нові, самостійно визначати їх у потрібній ситуації; незалежність, самостійність та сформованість поглядів, особистих переконань, мотивація; бажання до самоосвіти, здатність до адекватної самооцінки, самоаналізу, самотраєкторії розвитку, самовизначення; оволодіння необхідними індивідуально-процесуальними ознаками (різновекторність вмінь, самостійність у прийнятті рішень, творчий потенціал майбутнього вчителя), неповторністю та індивідуальністю як підґрунтям для плідних міжособистісних відносин і мотивують прагнення до взаємодії, співробітництва та партнерського спілкування.

У педагогіці відстежуються два методологічних підходи, які взаємопов'язані між собою, та доповнюють один одного:

- діяльнісний науковий підхід,
- особистісний науковий підхід.

Діяльнісний було описано в працях Л.Виготського (1957), О.Леонтьєва (1977). Він характеризується формуванням майбутнього вчителя початкової школи як суб'єкта освітнього процесу. Така теорія відображена і в державній програмі «Вчитель», серед «очікуваних результатів виконання якої, є «створення діялісно-орієнтованої системи професійної підготовки вчителів»» (Державна програма «Вчитель», 2002).

Прибічник діялісного підходу Г.Атанов (2001), освітній процес розкриває як діяльність. На думку вченого, в даному процесі «потрібно формувати необхідні вміння. Тому метою навчання є діяльність, чи дії, за допомогою яких вона реалізується, а кінцева мета – це формування способу

дій. У його вченні теорія і практика, знання та вміння не протиставляються, а розглядаються в єдності». Науковець акцентує увагу на тому, що «засвоєння знань проходить одночасно із засвоєнням способів дій з ними. Навчальна діяльність, на його думку, є і метою, і продуктом навчання» (с.19).

Однією з головних особливостей освітньої діяльності є те, що майбутній вчитель, який навчається, – «це не лише суб'єкт, а, одночасно, і її об'єкт. Це пояснюється тим, що метою навчальної діяльності є зміни самого суб'єкта, а не зміна об'єктів зовнішнього світу, чи предметів, з якими працює суб'єкт. Зміни в суб'єкті відображають засвоєння ним певних знань і відповідних до них способів дій» (Атанов, 2001, с.21).

Використання діяльнісного підходу у формуванні особистості майбутнього вчителя, як вожатого пришкільного табору реалізується в ході позааудиторної роботи закладу вищої освіти, що є одним із ефективних способів професійної підготовки.

Як переконливо доводять вчені по дослідженню даної проблеми, саме друга половина двадцятого століття характеризується розквітом позааудиторної діяльності в закладах вищої освіти України. Починаючи з 1918 року, виступаючи з доповідями в Київському університеті, дослідниця Софія Русова вказувала, що навіть найкращий заклад освіти без позааудиторної роботи не може принести ефективних, корисних наслідків у підготовці майбутнього вчителя початкової школи (Кобрій, 1999, с.7). З другої половини двадцятого століття у закладах вищої освіти України позааудиторна діяльність реалізується за такими напрямками:

- ✚ «соціокультурний, що передбачає допомогу студенту у визначенні свого статусу як особистості, шляхом активного залучення до системи соціальних відносин, зростання престижу й авторитету, виконання різних соціальних ролей, участі у вирішенні трудових, соціально-політичних, моральних проблем суспільства;

- ✚ художньо-естетичний, що забезпечує освіченість за цим напрямом та вихованість особистості, здатної до саморозвитку й

самовдосконалення, формування її художньо-естетичної культури засобами кращих національних і світових культурологічних надбань, сприяє виробленню умінь примножувати культурно-мистецькі традиції свого народу;

- ✚ науково-дослідницький – передбачає включення дітей і підлітків у науково-дослідну, пошукову діяльність, поширення наукових знань та їх перетворення в інструмент творчого осмислення світу;

- ✚ природничий, що забезпечує оволодіння знаннями про природне та соціальне навколишнє середовище, сприяє усвідомленню себе частиною природи та надає можливість постійного спілкування з нею;

- ✚ впливає на формування екологічної культури особистості, набуття навичок і досвіду вирішення екологічних проблем;

- ✚ залучення до практичної природоохоронної роботи, екологічної діяльності щодо збереження навколишнього середовища» (Коджаспирова, 2007, Лисенко, 1997, Троцко, 2005).

Використання поза аудиторної роботи розглядаємо як логічне продовження аудиторної діяльності. Вона виступає частиною освітнього процесу та формою управління самостійною роботою у вільний від навчання час; цей вид діяльності є засобом організації і виконання майбутніх вчителів певної діяльності щодо до поставленої мети та очікуваних результатів; освітню діяльність здобувачів вищої освіти за власним бажанням до самоосвіти та саморозвитку.

У закладах вищої освіти позааудиторна діяльність сприяє розв'язанню складних питань розвитку особистості майбутніх вчителів, зокрема, використання продуктивної активності у процесі саморегуляції пізнанням і будовою способу пізнавальної діяльності; розвитку інтересу до вчительської професії; формуванню прагнення до творчої пізнавальної діяльності, підвищенню пізнавального стійкого інтересу майбутніх вчителів початкових класів до навчальних курсів, активізації критичного мислення, формуванні пізнавальних здібностей (активність у засвоєнні та застосуванні теоретико-

практичних знань, допитливість, спостережливість, здатність майбутніх педагогів до прийняття самостійних рішень).

Реалізація можливостей позааудиторної діяльності має великий вплив на утворення додаткових умов для розвитку гуманістичних та демократичних поглядів майбутніх вчителів початкових класів, бажання до творчих пошуків, моніторинг своєї діяльності та роботи колективу в цілому, для засвоєння засобами самоосвіти та самовиховання, для використання природнього потенціалу, забезпечення потреби, яка накопичується в системі аудиторної пізнавальної діяльності; розвиток відповідальності, ініціативи, дисциплінованості, готовності майбутніх вчителів до здолання проблем і до партнерської співпраці у креативній діяльності, самостійності, саморегуляції, самомоніторингу, самовдосконалення; систематизацію здобутих знань, розвиток вмінь і відпрацювання навички виконання пізнавальних завдань, їх закріплення.

За поглядами З.Курлянди (2007), «зростання ролі позааудиторної та самостійної роботи є однією з провідних ланок перебудови навчально-виховного процесу у вищій школі. На її думку, без самостійної роботи фахівець сформуватися не може» (с.396).

Більша частина вчених вказує на важливість формування відповідальності майбутнього вчителя у системі позааудиторної діяльності. Так Л.Корнева (2006) зазначає, що «при сформованості цієї якості «вчитель, навіть не володіючи великими здібностями, може стати майстром, існує тісний взаємозв'язок аудиторних та позааудиторних занять студентів як похідних від занять в аудиторії»» (с.12).

У здійсненні поза аудиторної роботи, за свідченнями вчених, залучають методистів-консультатнів (модераторів). «Головне завдання викладача зводиться... до створення необхідних умов самоактивізації, самореалізації студента як особистості, що дозволяє йому самому визначати додаткові навчальні цілі та виявити непереборні для студента перешкоди» (Сулим-Карлір, 2009, С. 29-30).

У своїй роботі ми погоджуємо вимоги до реалізації позаурочної діяльності в училищах, які розкрив Р.Гуревич (1998):

- ✚ «необхідності залучення до позаурочної діяльності всіх учнів, з урахуванням їхніх інтересів та здібностей;
- ✚ органічної єдності навчальної та пізнавальної діяльності; цілеспрямованості, суспільно корисної значущості;
- ✚ зростання інтересу до всіх позанавчальних занять, що сприяє його посиленню до дисципліни, що вивчається;
- ✚ підвищення ролі самих учнів, органів учнівського самоврядування; доступності навчального матеріалу, відповідності його вікові учнів, рівню їхнього розвитку; спрямованості на професію;
- ✚ зв'язку різних форм позаурочної роботи: індивідуальних, групових, масових;
- ✚ поєднання добровільної участі учнів у позаурочній роботі з обов'язковістю її виконання; самостійності, що сприяє розвитку творчої особистості» (С.159-160).

Дослідник Г.Троцько (2005) основну «мету позааудиторної роботи вбачає у створенні умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку студентської молоді у вільний від навчання час» (с.27).

Вчений розкриває різницю між позааудиторною роботою і освітнім процесом, які визначають її як специфічну форму організації життя здобувачів вищої освіти, і визначає сутність даного явища у тому, що позааудиторна діяльність – це «не доповнення до навчальної у закладі вищої освіти, а важлива складова формування особистості майбутнього вчителя. Вона спрямована на забезпечення потреб особистості у творчій самостійній діяльності за інтересами, на стимулювання її творчого самовдосконалення та задоволення потреб у професійному самовизначенні.

Сутність позааудиторної роботи як однієї зі складових системи освіти України і засобу формування особистості спеціаліста визначають специфічні риси її функціонування, а саме: диференційованість, динамічність, гнучкість,

мобільність, варіативність, доступність тощо; позааудиторна робота є безперервним процесом, під час якого досягаються цілі освіти і виховання студентів. Вона не може мати фіксованих термінів завершення і послідовно переходить із однієї стадії в іншу, від створення умов, які сприяють творчій діяльності студентів до забезпечення їх співробітництва у творчому процесі та самостійної творчості, яка формує потребу особистості в подальшому творчому сприйнятті світу; позааудиторна робота, що здійснюється в університетах у процесі проведення різноманітних заходів, у діяльності клубів, організацій, покликаних сприяти соціальній адаптації особистості в реальному житті, розглядається як найбільш демократичний та гнучкий засіб залучення студентів до суспільного життя; позааудиторна робота дозволяє реалізувати студентам свої нахили, здібності, інтереси, сформувати соціально-громадську активність» (Троцько, 2005, С.34-35).

Майбутній вчитель початкових класів, як вожатий пришкільного оздоровчого табору, підготовлений до здійснення роботи з дітьми молодшого шкільного віку має бути спроможним динамічно та миттєвосамостійно приймати рішення в нестандартних ситуаціях, діяти творчо.

Вчені стверджують, що творчі особистості мають почуття незадоволеності та недостатності власних знань, природну чутливість до елементів, які відсутні та дисгармонії впевненості у власних силах, почутті гумору. Вони ліпше переносять невизначений стан та володіють здатностями обстоювати власну думку.

Творчість, як зазначає З.Курлянд (2007), розпочинається там, де «здійснюється самостійний пошук принципів, способів поведінки і дій. Вона зростає на основі самостійності особистості і є вищим ступенем її розвитку, що стає необхідною умовою ефективності будь-якої діяльності: навчальної, виробничої, громадської, розумової, пізнавальної. Самостійність не дається людині від народження. Ця якість виникає і розвивається у процесі життєдіяльності індивіда. Рівень її розвитку залежить від умов, у яких розвивається особистість, характеру її стосунків з довкіллям. Самостійність –

це інтегрована якість особистості, що полягає у здатності та потребі приймати й реалізовувати рішення з власної ініціативи і нести за них відповідальність» (С.157-158).

Отож, успішність здійснення позааудиторної діяльності може бути досягнутою завдяки раціонального співвідношення між результатами пізнавальної роботи і витратами часу. І.Сулим-Карлір (2009) розкрила критерії успішності реалізації самостійної роботи:

- ✚ «якість знань;
- ✚ ступінь сформованості навичок;
- ✚ затрати часу;
- ✚ система контролю за самостійною роботою»(с.15).

Існують різнобічні наукові системи підготовки майбутніх вчителів початкових класів:

- ✚ концепція професіоналізації позааудиторної діяльності зі здобувачами вищої освіти, що здійснюється за допомогою таких форм роботи, як: диспути, прес-конференції, «круглі столи», педагогічні тижні, тобто способом утворення умов, які забезпечать вдосконалення освітнього процесу;

- ✚ концепція актуалізації пізнавальної та науково-пошукової роботи майбутніх вчителів, що характеризується використанням позааудиторної, позааудиторної системи роботи над собою.

Позааудиторна діяльність у закладах вищої освіти має мати фахову спрямованість. Професіоналізація позааудиторної діяльності, вміщує, з однієї сторони, «спеціалізацію» – врахування особливостей факультету, а з іншої – педагогізацію, яка спрямовує на загальну професіограму майбутнього вчителя початкової школи, що надає всій системі освітньої діяльності у закладі вищої освіти педагогічного спрямування, широко використовуючи зразки фахової діяльності.

Серед основ освітнього процесу, виокремлених Н.Моревою (2008), слід звернути увагу на принцип самостійного навчання, у процесі якого

здобувачам вищої освіти надається право самостійної реалізації навчання, що не тільки зводиться до виконання самостійних завдань від викладача; спільної паритетної роботи викладача та здобувачів освіти з прогнозування, здійснення, моніторингу і корекції пізнавальної діяльності; актуалізації якісних показників пізнавальної праці, коли зразу застосовується здобута інформація. Реалізація зазначених авторкою принципів під час організації позааудиторної діяльності дозволяє залучити майбутніх вчителів до дійсної роботи з планування, моніторингу та корекції пізнавальної діяльності; до самостійної пізнавальної роботи з «урахуванням конкретних життєвих цілей, умов, проблем студентів; до організації спільної діяльності викладача і студентів на основі діалогової взаємодії» (С.92-93).

З переконаннями Г.Атанова (2001), освітній процес потрібно будувати так, щоб до роботи здобувачів вищої освіти входила більша частина відчуттів – зорових, слухових, рухових тощо (с.51). Така концепція ефективно використовується під час проведення позааудиторної діяльності.

У на теперішньому етапі підготовки майбутніх вчителів початкових класів з виховної практики впроваджуються традиційні та інноваційні форми позааудиторної діяльності (козацькі об'єднання, лицарські турніри, асоціації, мистецькі, наукові, літературні гуртки, товариства, різнобічні конкурси, дибанні студії, дискусії, диспути, зустрічі рецензентів та опонентів, вечори актуальних питань та відповідей, ділові ігри, усні журнали, громадсько-політичні та політичні клуби, «круглі столи», творчі зустрічі з відомими людьми нашої країни та зарубіжжя, виставки робіт здобувачів вищої освіти, відвідування виставок видатних митців, музеїв, бібліотек, зустрічі з талановитими майстрами театру, сцени, кіно. Досить вагомим напрямком позааудиторної роботи майбутніх педагогів залишається громадсько-педагогічна робота.

Г.Троцько (2001) розкриває термін «соціально-громадська активність» як «діяльність та користування її плодами, що за змістом і засобами існування має соціальний характер: суспільна діяльність та суспільне

користування» (с. 36). Вчений зазначає фактори, які розкривають соціальний характер будь-якого виду діяльності: «по-перше, її матеріал повинен бути соціальним продуктом, по-друге, вона повинна набувати соціального значення.

Суспільна діяльність, як частина соціальної діяльності, відбувається за такими напрямками: організаторська робота (участь у виборних органах студентського самоуправління); політична (підготовка та проведення бесід, конференцій із питань політичних проблем сьогодення; участь у виборчих кампаніях, агітаційна робота серед населення та ін.); екологічна (заходи, метою яких є облагодження та озеленення навколишнього середовища); шефська робота (кураторство шкіл, гуртків та ін.); культурна (художня самодіяльність, творчі вечори, відвідування театрів); спортивна (участь у змаганнях, універсиадах та ін.)» (с.38).

Громадська діяльність здобувачів вищої освіти спрямована на закріплення набутих студентами знань і використання їх на практиці. Вона спрямовує на вироблення практичних вмінь і навичок, над усе організаційних, відіграє вагомую роль у вихованні майбутніх вчителів початкових класів, і розвитку їхнього творчого ставлення до вчительської справи, активності та самостійної роботи. Перед майбутніми педагогами, які реалізуються у громадській діяльності, ставляться цілі:

1) ознайомитись з закладом освіти (пришкільним оздоровчим табором), з конкретно-предметними формами освітньої діяльності даного закладу;

2) усвідомлювати вимоги, які ставить сучасне життя перед вчителем і вожатим пришкільного табору, а також пріоритетні проблеми у справі виховання дітей молодшого шкільного віку;

3) здобути елементарні навички реалізації виховної роботи з вихованцями табору з денним перебуванням і застосовувати з цією метою засвоєні теоретичні знання;

4) формувати фахову спрямованість.

Працюючи, майбутні вчителів здобувають вміння діагностувати дітей молодшого шкільного віку, спостерігати й вміти аналізувати педагогічні ситуації та явища, а також дії вихованців і свої дії, вміти поставити перед собою виховну ціль та вміти знайти ефективні способи розв'язання. Здобувачі вищої освіти вчаться працювати з дитячим та педагогічним колективом, управляти колективом вихованців, встановлювати належні стосунки з дітьми молодшого шкільного віку, реалізовувати індивідуальний підхід у процесі здійснення виховної діяльності. Усе це стає підґрунтям формування спеціальних важливих вмінь, без яких не можливо обійтись у самостійній діяльності з загоном у таборі з денним перебуванням.

Отож, для вирішення питань багатьох здобувачів вищої освіти стосовно відсутності практичного досвіду роботи з дітьми молодшого шкільного віку у сфері відпочинкового дозвілля, оптимальним вважаємо реалізацію можливостей позааудиторної діяльності. Саме таким способом можливо здійснювати діяльнісний підхід до підготовки майбутніх вчителів початкової школи в ролі вожатих.

Третя умова – реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Успішність навчання майбутніх вчителів визначається якісними показниками, результатами, які здобуті в процесі навчальної діяльності. Якісний результат пізнавальної діяльності визначається формою фахових та соціально-значимих якостей і рис особистості, що дозволяє реалізовувати професійні компетентності і педагогічну майстерність. Н. Морева (2008) виокремлює ряд критеріїв, що характеризують ефективність освітнього процесу.

Так, «критерій результативності, чи продуктивності, реалізується в задоволенні роботою; в свою чергу, критерій задоволення виявляється в професійній спрямованості студента, його ставлення до вибраної спеціальності; до конкретної пізнавальної дисципліни виражає критерій навчальної мотивації. Важливим критерієм навчальних досягнень студента є

його активність, що виявляється в ініціативності, самостійності, творчості студента.

Зовнішня сторона активності виявляється в швидкості, інтенсивності і варіативності роботи студентів, а внутрішня – представлена системою діючих потреб, інтересів, установок при виконанні різних навчальних завдань. Вищим проявом активності і самостійності в навчальній діяльності можна вважати управління студентом своєю поведінкою» (с. 214).

Самостійну реалізацію майбутніми вчителями контролю та оцінювання результатів власної діяльності Ч.Куписевич (1986) розкриває як «засіб розв'язання різноманітних навчально-виховних завдань, самостійного набуття студентами певних знань і вмінь шляхом індивідуальної роботи, безпосереднього пізнання, наприклад, у результаті спостережень, експериментів, бесід тощо» (с. 133).

Відомий американський філософ і психолог Дж.Уотсон (1945), прихильник біхевіоризму, вніс в науку положення про «залежність поведінки (реакції) від подразника (стимула)». Необіхевіористи доповнили дану концепцію, і в підсумку формула має такий вигляд «стимул–реакція–підкріплення» (Мойсеюк, 2009, с.137, 31).

Підсумуємо, що в підготовці майбутнього вчителя до роботи в пришкольніх таборах необхідна реалізація окремих стимулів і підкріплень, які вимагають так організувати процес продуктивної співпраці викладача і здобувачів вищої освіти, щоб спрямовувати їх цілеспрямовано та самостійно вчитися. Такою мотивацією до самостійної пізнавальної діяльності може бути проведення оцінки результатів якості навчальних досягнень студентів. Головним завданням оцінювання є корегування, прогноз формування об'єкта, діагностика і дійсне, на постійній основі, подання інформації про стан предмета у будь-який час. «Діагностика (від гр. diagnosis – розпізнання) – засіб виявлення результатів навчання і практика оцінювання якості навчально-виховної діяльності, стану педагогічних процесів і явищ, а також диференційована процедура отримання інформації щодо показників,

критеріїв, ознак, віднесення їх до певного класу, в результаті чого отримують достатньо повне уявлення про реальний стан окремих параметрів якості освіти» (Байдацька, 2007, с.33).

У педагогічних наукових джерелах термін «діагностика» розкривається у трьох значеннях:

«1) вид педагогічної діяльності, що несе в собі аналітико-інформаційне забезпечення навчального процесу;

2) засіб збору інформації;

3) аналіз та узагальнення результатів» (Мойсеюк, 2009) .

Також діагностика характеризується як процес, у результаті якого є з'ясування причин, що сприяють чи чинять пере досягненню очікуваної мети. Крім сталих та традиційних форм (оцінки знань, вмінь, контролю, перевірки, самоперевірки), діагностика вміщує їх аналіз, з'ясування динаміки, стратегій та тенденцій, прогнозування розвитку результатів пізнавальної діяльності.

Ці чинники демонструють різницю між діагностикою та процесом перевірки результатів навчальної праці, що виступає тільки констатацією наслідків освітньої діяльності без роз'яснення їх походження. Отримується інформація про засвоєння знань і формування вмінь за допомогою засобів діагностики. Для того, щоб зібрана інформація стала корисною в управлінні підготовки здобувачів, вона має відповідати критерію «валідності (відповідності контрольних завдань змісту), об'єктивності (відображення реального стану справ), достатності (відповідності потребам управління та достатності для прийняття рішення), оперативності (нести коригуючий вплив, а не лише історичну цінність)» (Лукіна, 2005, с.2).

Отож, діагностика слугує своєрідним індикатором успішності пізнавальної діяльності студента та подає інформацію про стан об'єкта, що моніториться, та про наявні відхилення від норм.

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел Н.Байдацька (2007) розкрила складові моніторингу (діагностика, дослідження, контроль, оцінювання) (с.42), що зображено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1. Компоненти моніторингу.

Однією із компонент моніторингу виступає контроль. «Без осмислення сутності педагогічного контролю неможливо визначити принципи правильного його використання. Поняття «контроль» має наступне змістове наповнення: «виявлення, вимір і оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається» (Мойсеюк, 2009).

За словником переклад слова контроль розкривається як «керувати, регулювати, контролювати, перевіряти» (The All Nations English Dictionary, 1992). За своїм змістовим наповненням термін «контроль» є близьким за значенням до наукових дефініцій, таких як, «зворотний зв'язок», «моніторинг», «рефлексія». У дидактиці поняття контроль розглядають як «нагляд, спостереження і перевірку успішності» (с.199).

Науковець Л.Корнева (2006) вказує на значущість чіткого процесу обліку та контролю здобутих знань, що «виявляє не лише рівень засвоєння теоретичного матеріалу, але й володіння вміннями, зокрема обґрунтовувати, відстоювати свою точку зору, використовувати наявний матеріал в процесі розв'язання педагогічних завдань» (с.15).

Дослідниця зважає на те, що «в систему контролю, як її обов'язковий елемент повинна входити перевірка рівня сформованості умінь і навичок самостійної пізнавальної діяльності в галузі педагогіки, психології і потреби в професійній самоосвіті» (с.15).

Від об'єктивності реалізації контролю, його змістовності та якості, об'єктивності та повноти залежить успішність освітнього процесу. Як засіб

зворотного зв'язку «контроль» подає інформацію про стан і результати освітнього, виконуючи при цьому дві функції: «аналізу та виявлення проблеми (методичну) та співвідносить результати з нормами діяльності (власне контрольну)» (Корнєва, 2006, с.6). Основні положення організації контролю та моніторингу знань здобувачів визначаються метою освітнього процесу й об'єктивними показниками.

А.Алексюк (1998) вказує на основні принципи перевірки навчальної праці й оцінки знань майбутніх вчителів:

- ✚ «принцип індивідуального характеру перевірки й оцінки знань студентів;
- ✚ системності перевірки й оцінки знань;
- ✚ тематичності; диференційованої оцінки успішності навчання;
- ✚ єдності вимог викладачів до студентів;
- ✚ об'єктивності» (с.478).

За допомогою контролю реалізуються педагогічні функції, що показано в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Функції контролю

1	КОНТРОЛЮЮЧА	визначення рівня досягнень здобувача вищої освіти, готовність до засвоєння навчального матеріалу
2	ДІАГНОСТИЧНО-КОРИГУЮЧА	процес виявлення причин виникнення труднощів під час навчальної праці, з'ясування недоліків в засвоєних знаннях та напрям діяльності на усунення прогалин
3	СТИМУЛЮЮЧО-МОТИВАЦІЙНА	розвиток намірів покращити результати, відповідальність;
	ПІЗНАВАЛЬНА (НАВЧАЛЬНА)	Уточнення, повторення та систематизація матеріалу, що вивчається
4	ВИХОВНА	формування вмінь зосередженої пізнавальної діяльності, реалізація самоконтролю, працелюбність та активність у засвоєнні знань

С.Вітвицька (2006) розкриває ще й прогностично-методичну функцію, яка «стосується як викладача, що отримує досить точні дані для оцінки своєї праці, результатів запровадження своєї методики викладання, шляхів

подальшого вдосконалення навчання, так і студентів, оскільки допомагає їм прогнозувати свою навчальну та наукову роботу» (с.177). Головною функцією контролю, за переконаннями Н.Мойсеюк (2009), є «забезпечення зовнішнього (контроль, який здійснює учитель) і внутрішнього (самоконтроль учня) зв'язку» (с.359).

Найбільш оптимальними способами перевірки і контролю успішності здобувачів вищої освіти А.Алексюк (1998) вважає:

- «1) спостереження викладача за роботою студентів під час аудиторних та позааудиторних занять;
- 2) усна перевірка та контроль знань;
- 3) письмова робота;
- 4) практична робота;
- 5) програмований контроль» (С.484-485).

Провідними видами організації перевірки знань майбутніх вчителів початкових класів авторка називає рейтингову систему перевірки засвоєних знань, індивідуальну та фронтальну форми перевірки, самоконтроль (с.485).

На нашу думку, головним завданням процесу контролю є діагностика і подання інформації про одночасну фіксацію стану об'єкта дослідження в спеціально затрачений для цього час. Серед видів контролю вчені розрізняють слідуючі: поточний, попередній, проміжний, підсумковий (контрольний), тематичний та фронтальний.

В залежності від особливостей організації контролю за навчальною працею здобувачів реалізуються такі форми: індивідуальна, комбінована, фронтальна, групова, самоконтроль, взаємоконтроль. У дидактиці виокремлюють такі методи контролю: усне індивідуальне опитування, педагогічне спостереження, письмовий контроль (контрольна робота), графічна перевірка, практичний контроль. Для «аналізу об'єкта перевірки використовують критерії оцінки – ті положення, урахування яких є обов'язковим при виставленні тієї чи іншої оцінки» (Алексюк, 1998, с.486). Виставляючи майбутньому вчителю оцінку викладач повинен враховувати:

- «1) характер засвоєння вже відомого знання (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повноту і точність);
- 2) якість виявленого студентом знання (логіку мислення, аргументацію, послідовність і самостійність викладу, культуру мовлення);
- 3) ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, уміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці;
- 4) оволодіння досвідом творчої діяльності;
- 5) якість виконання роботи (зовнішнє оформлення, темп виконання, ретельність тощо)» (Алексюк, 1998, с.486).

Оцінка викладачем і самооцінка здобувачів вищої освіти здобутих у освітньому процесі якісних результатів дозволять встановити відповідність знань поставленій меті та очікуваних результатів, визначити ступені навчальних досягнень.

Таким чином, оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти стає оптимальним засобом управління підготовкою майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Важливим інструментом активізації освітнього процесу є оцінка та покрокове корегування контролем його змісту і методики організації. Як частина моніторингу, контроль сприятиме оцінюванню як в процесі, так і в результаті навчальної праці, надаватиме можливість для організації освітнього процесу, прогнозування та планування, регулювання та координування, визначатиме ефективність, забезпечуватиме якісну результативність.

Отже, в контексті предмету дослідження, нами розкрито педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах (впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів, залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи, реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах).

2.3. Професіограма майбутнього вчителя початкових класів, як вихователя/вожатого пришкільного оздоровчого табору

Аналіз наукової літератури та діагностика стану готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах при використанні констатувального експерименту показали недостатню підготовку здобувачів вищої освіти за особистісною, мотиваційною, когнітивною та діяльнісною компонентами. Це спрямувало нас до формулювання пропозицій щодо вдосконалення освітнього процесу в закладі вищої освіти, для підвищення якості та наближення змісту до вимог теперішнього часу.

Тому у змісті кваліфікаційної роботи нами розкрито педагогічні умови: впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів; залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи; реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Обґрунтовані педагогічні умови ми можемо запропонувати, наприклад, для розробки професіограми майбутнього вчителя початкових класів, як вожатого пришкільного оздоровчого табору. Зміст професіограми спрямований на формування майбутніх вчителів початкової школи як активних учасників даного процесу.

Запропоновану професіограму можна визначати взаємопов'язаними складовими: мета (ціль) – мотив (мотивація) – дія (педагогічна практика) – засіб (традиційні та інноваційні форми роботи) – результат (готовність) – оцінка (якісна). Вона націлена на самостійне засвоєння теоретико-практичних знань, напрацювання фахового досвіду, самореалізацію та рефлексію майбутніх педагогів, партнерську взаємодію у спілкуванні. В освітньому процесі передбачено перманентний аналіз вкладених зусиль та

особистісний досягнень майбутніх вчителів, як вожатих, що сприятиме їхньому фаховому зростанню. Під час організації підготовки майбутніх вчителів потрібно враховувати наступні принципи:

- ✚ «систематичності та послідовності навчання,
- ✚ свідомості й активності,
- ✚ зв'язку навчання з життям,
- ✚ теорії з практикою,
- ✚ врахування індивідуальних особливостей,
- ✚ поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності,
- ✚ емоційності» (Н.Мойсеюк, Педагогіка, 2009).

Дотримання даних принципів дасть можливість досягнути поставленої мети у підготовці здобувачів освіти до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. За розробленою нами професіограмою, підготовка майбутніх вчителів початкової школи передбачає застосування ігрових, проектних, проблемних, особистісно-орієнтованих, інтерактивних технологій навчання і проходить за двома частинами:

- ✚ теоретичною частиною (здобуття конкретно-предметних знань, вмінь та навичок на лекційних та семінарських заняттях з курсу «Робота вчителя в пришкільних оздоровчих таборах»);

- ✚ практичною складовою (практичні форми роботи на семінарських заняттях з курсу «Робота вчителя в пришкільних оздоровчих таборах» практична підготовка під час проходження педагогічної виховної та практики в пришкільних оздоровчих таборах (Частина 2).

Професіограма підготовки майбутніх вчителів до роботи з дітьми в пришкільних таборах показано на рисунку 2.2.

**Підготовка майбутніх вчителів початкової школи
до роботи в пришкольних оздоровчих таборах**

ДІАГНОСТИЧНІ ЗАСОБИ

<p>Компоненти готовності здобувачів вищої освіти</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Особистісний ✓ Мотиваційний ✓ Когнітивний ✓ Діяльнісний 	<p>Характеристика компонентів готовності майбутніх педагогів – особистісний (особисті риси, якості, оптимальний зв'язок професійної та особистісної компоненти, специфічні здібності, психо-фізіологічні властивості, здатності до саморегуляції);</p> <ul style="list-style-type: none"> - мотиваційний (потреби в педагогічному досвіді, спілкуванні з дітьми молодшого шкільного віку, самовизначення і самореалізація, бажання працювати в педагогічному та дитячому колективі, інтерес до вчительської професії); - когнітивний (психологічні, педагогічні, методичні, конкретно-предметні знання); - діяльнісний (організаторські, комунікативні, гностичні, діагностичні, когнітивні, проєктивні, конструктивні вміння). 	<p>Рівні готовності майбутніх вчителів, як вожатих</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ елементарний (початковий) ✓ репродуктивний (відтворювальний) ✓ продуктивний (оптимальний) ✓ творчий (креативний)
<p align="center">Педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкольних оздоровчих таборах</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкольних оздоровчих таборів; ✓ залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи; ✓ реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкольних оздоровчих таборах 		

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ В ПРИШКОЛЬНИХ ТАБОРАХ

<p>Теоретична складова дисципліна «Теорія та методика виховної роботи» спецкурс «Робота вчителя в пришкольних оздоровчих таборах»</p>	<p>Практична складова практичні форми роботи на семінарських заняттях з курсу «Робота вчителя в пришкольних оздоровчих таборах», практична підготовка під час проходження педагогічної виховної та практики в пришкольних оздоровчих таборах (Частина 1, Частина 2).</p>
<p>Методи теоретичної складової:, проблемно-пошукові форми діяльності, кейс-стаді, бригадні та кооперативні форми роботи, «Брейн-стормінг-альтернатива», «Джиг-со», моделювання педагогічних ситуацій, педагогічне спостереження, інтерактивні форми, рольові та ділові ігри, конкурси, аналіз відеофрагментів, мозковий штурм метод проєктів, портфоліо, тестування, контент-аналіз</p>	<p>Методи практичної частини: самостійні навчально-дослідні завдання здобувачів вищої освіти (підготовка есе, реферату, складання плану роботи гуртка та тематичного тижня, написання характеристик та рекомендацій), проведення колективних творчих справ, виготовлення Лепбуку, стінгазети, оформлення звітної документації, захист практики в пришкольних оздоровчих таборах у формі звітної конференції</p>

Готовність до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкольних оздоровчих таборах

Рисунок 2.2. Професіограма майбутнього вчителя початкової школи, як вожатого пришкільного оздоровчого табору.

Під час оволодіння знаннями курсу «Теорія та методика виховної роботи» та проходження практики з виховної роботи в початковій школі у другому семестрі майбутні вчителі початкової школи навчаються організовувати та проводити різнобічні методики вивчення особистості молодшого школяра та учнівського колективу. Це їм допомагає не лише здобути педагогічний досвід вивчення дітей молодшого шкільного віку у пришкільному таборі, а й зробити самоаналіз та змоделювати програму самовдосконалення, акцентуючи увагу на те, що по закінченню навчального року їм прийдеться скласти своєрідну ініціацію «іспит на особистісну зрілість» у пришкільному таборі.

У вивченні курсу «Робота вчителя в пришкільних оздоровчих таборах», передбачено розгляд важливих питань, а саме: особливостей здійснення виховної діяльності з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах, змістового наповнення, використання традиційних та інноваційних форм та методів роботи з дітьми в канікулярний період; охорони життя та безпеки здоров'я дітей молодшого шкільного віку; організації дитячого самоврядування; проектування виховної роботи в літній період в таборі з денним перебуванням; організації взаємного спілкування з дітьми молодшого шкільного віку в умовах тимчасово-створеного колективу вихованців; специфіки інклюзивної виховної діяльності, дітьми з дитячих будинків сімейного типу.

На різних формах занять використовуються інтерактивні методи навчальної діяльності: проблемно-пошукові форми діяльності, кейс-стаді, бригадні та кооперативні форми роботи, «Брейн-стормінг-альтернатива», «Джиг-со», моделювання педагогічних ситуацій, педагогічне спостереження, інтерактивні форми, рольові та ділові ігри, конкурси, аналіз відеофрагментів, мозковий штурм метод проектів, портфоліо, тестування, контент-аналіз, що забезпечує формування у майбутніх вчителів початкових класів

професійного критичного мислення, здатностей вирішувати педагогічні завдання, які максимум приближені до фахових. Використовуючи різноманітні методи навчання: самостійні навчально-дослідні завдання здобувачів вищої освіти (підготовка есе, реферату, складання плану роботи гуртка та тематичного тижня, написання характеристик та рекомендацій), проведення колективних творчих справ, виготовлення Лепбуку, стінгазети, оформлення звітної документації, захист проектів про роботу реально-діючого пришкільного оздоровчого табору у формі звітної конференції, здійснюється поступовий перехід «від монологу до діалогу, від одновимірності до багатовимірності, від суб'єктивної до суб'єкт-суб'єктної парадигми, від фіксування до попередження, від пасивного засвоєння знань до активного пошуку з використанням інформаційних технологій» (Паламарчук, 2005, с.101).

У зв'язку з даними умовами при проведенні семінарських занять використовуючи інструктивно-методичний збір впроваджується інтерактивна форма педагогічної взаємодії, якісними характеристиками якої є: «критична мислєдїяльність, рівноправні міжособистісні взаємини, полілог, смислотворчість, діалог, свобода вибору, створення «ситуації успіху», позитивне і оптимістичне оцінювання, рефлексія, створення комплексу оптимальних умов для розвитку особистості студента, самостійного набуття ним знань» (Пошетун, 2007, с.48).

Реалізація методу «Джиг-со» дає можливість майбутнім вчителям, об'єднавшись в чотири підгрупи, протягом обмеженого часу засвоїти значний обсяг навчального матеріалу.

Доведено вченими, що активізація навчальної діяльності сприятиме інтенсифікації пізнавальної роботи майбутніх педагогів на основі особистісного, організаційного, теоретичного підходу та інтеграції. Це, наприклад, робота з цікавою професійною інформацією, яка спрямована на практичне застосування, збільшення об'єму і швидкості передачі навчального матеріалу, підвищення в цілому інформаційної культури

здобувачів, розвиток креативних здібностей майбутніх вчителів, вдосконалення індивідуальних та колективних форм організації навчальної праці, здолання спрямованості до конформізму, страху перед помилкою та некомпетентністю, низький рівень самооцінки студентів, упередженого ставлення до інновацій, втрати майбутнього вчительського статусу, неможливість прийняття самостійних виважених рішень тощо.

До прикладу пропонуємо розробку практичного завдання на тему «Зміст, форми та методи виховної діяльності з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах». Практикум починається з обговорення завдання стосовно форм роботи в пришкільних оздоровчих таборах (колективна, групова, індивідуальна), ігри (рухливі, дидактичні (пізнавальні), ігри-атракціони, творчі) як основні форми роботи в пришкільному таборі. Перший блок завдань характеризує особистість вожатого:

1. «Автопортрет вожатого». Завдання описати, яким вожатим пришкільному у таборі уявляю себе, визначивши власні сильні та слабкі сторони.

2. Бесіда «Вожатий, про якого мріють діти». Проаналізувати відповіді дітей молодшого шкільного віку на питання «Яким має бути вожатий вашого загону?»

3. Мозковий штурм «З чого розпочинається найкращий вожатий?»

Наступний етап практикуму – розподіл здобувачів вищої освіти на групи, між проводиться конкурс-змагання у формі конкурсів (конкурс-розминка «П'ятихвилинка» (пропонують короткотривалі дитячі ігри, обмежений час, судді, перемога в балах, хто більше) «Незакінчена історія» – кожній з команд вирішує певну конфліктну ситуацію з загонового життя, програє в ролях конфліктну ситуацію та пропонує способи вирішення, конкурс «Геолокація» – розпланувати та графічно зобразити маршрут прогулянки, де зупинками слугують естафети різних форм, вікторина пантомім «Передай цікаву новину» – капітан групи отримує інформацію, яку

має передати наступному учаснику групи за допомогою пантоміміки, і так далі, останній озвучує, що він зрозумів, «О-о-о» – за обмежений час (три хв.) скласти цікаву історію, в якій всі слова розпочинаються на одну букву («б», «в», «к», «с», «о» «д»), «Буриме» – завдання на протязі п'яти хвилин зримувати вірш із запропонованою римою: птахи – дахи, слива – смілива; пічка – стрічка, діти – квіти тощо, конкурс «Без слів» – потрібно миттєво вишикувати групу в шеренгу не промовивши жодного слова за числами народження). Кожна група визначає свого лідера, між якими проводиться конкурс-змагання на швидкість реакції та кмітливість (складання пазлів). Закінчується практикум привітаннями всіх капітанів груп, і звичайно переможців. Підсумок проводиться у вигляді обговорення (рефлексії), участі всіх і кожного окремого учасника в конкурсах, аналіз перемог та невдач.

Таким чином, запропонована нами професіограма майбутнього вчителя, як вожатого пришкільного оздоровчого табору забезпечить здійснення педагогічних умов: впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів; залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи; реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

У другому розділі кваліфікаційної роботи «Особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах» з'ясовано стан сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до здійснення діяльності в пришкільному оздоровчому таборі. Розкрито суть дефініції «готовність до здійснення педагогічної діяльності в пришкільних оздоровчих таборах», як цілісну характеристику особистості майбутнього вчителя початкових класів, яка вирізняється структурованими компонентами: особистісні якості вожатого (психологічно-професійно важливі риси особистості); фахове спрямування (комплекс мотивів педагогічної діяльності майбутнього педагога; інтерес до професії, ціннісні орієнтири); конкретно-предметні знання, необхідні для роботи в пришкільних оздоровчих таборах; вміння як ступень педагогічної майстерності у застосуванні здобутих знань. Виокремлено компоненти готовності до означеного виду діяльності майбутніх вчителів початкової школи: особистісний, мотиваційний, когнітивний та діяльнісний, що перевірені якісними характеристиками елементарного або початкового (низького), репродуктивного, відтворювального (задовільного), продуктивного (достатнього) і творчого, креативного (оптимального) рівнів готовності майбутніх вчителів початкових класів.

Констатувальне дослідження проводилося з метою з'ясування наявного рівня готовності майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах та причинно-наслідкових утворень між педагогічними явищами. Вирахувано середній показник в рамках особистісної 3,8%, мотиваційної 3,4%, когнітивної 3,3% та діяльнісної 3,5% компонент готовності. З'ясовано не всі майбутні педагоги мають явне бажання працювати з дітьми молодшого шкільного віку, в педагогічному колективі, деякі не зовсім зацікавлені професією вчителя початкових класів, саме у них слабо сформований мотиваційний компонент до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах, більша

частина студентів цікавлять значно більше якості та риси характеру, типи темпераменту, психологічні особливості, ціннісні орієнтири, мотиви, ідеали, потреби, а ніж знання та уміння, які вони мають оволодіти під час вивчення ряду дисциплін, тобто мотиваційно-ціннісна компонента майбутніх вчителів початкової школи розвинена краще, а ніж інструментальна. Причиною даного явища вказано – відсутність очного проходження практики в пришкільних оздоровчих таборах та в затратах сил та часу для формування кожної з компонент, адже для накопичення нових знань та вироблення фахових компетентностей потрібно більше працювати. Середнім показником характеризується діяльнісна компонента сформованості готовності.

Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах: впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів, залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи, реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах.

Запропоновано професіограму майбутнього вчителя початкових класів, як вихователя/вожатого пришкільного оздоровчого табору (компоненти готовності здобувачів вищої освіти (особистісний, когнітивний, діяльнісний, мотиваційний), рівні готовності майбутніх вчителів, як вожатих (початковий, репродуктивний, продуктивний, творчий), організаційно-педагогічні умови (впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів, залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи, реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах), розкрито зміст підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільних таборах (теоретична складова,

практична складова) та вказано методи, форми відповідно до кожної складової.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

В процесі проведеної роботи на тему «Особливості підготовки майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах» ми дійшли наступних висновків.

Проаналізовано проблему підготовки майбутніх вчителів початкових класів до роботи в пришкільному оздоровчому таборі в науковій літературі. За період реформування вищої освіти в більшості педагогічних закладах вищої освіти відбувалася трансформація патріархальної (традиційної), знаннєвої системи освітнього процесу в особистісно-орієнтовану, компетентнісну. Дана обставина змінила характер підготовки майбутнього педагога, особливо, до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, оскільки правильно організована робота в таборі з денним перебуванням майбутнім вчителем початкових класів забезпечуватиме проєкційне поєднання у співпраці з дітьми молодшого шкільного віку дозвілля, спорту, праці, канікулярного відпочинку з пізнавальною діяльністю. Розкрито основні напрями діяльності майбутнього вчителя початкової школи у статусі вожатого/вихователя (реалізація професійної діяльності, що спрямована на зміцнення та збереження здоров'я в вихованців табору з денним перебуванням, з врахуванням специфіки вікових та психо-фізичних особливостей дітей молодшого шкільного віку, чітке забезпечення режиму і правил техніки безпеки, створення умов для безпечного розумного, канікулярного, відпочинкового дозвілля, сприяння соціалізації вихованців пришкільного оздоровчого табору, формування загальної культури, формування їх творчої активності. Вказано, що підвищенню якості підготовки майбутніх вчителів початкових класів слугує запровадження компетентнісного підходу у готовності до роботи в пришкільних оздоровчих таборах через інформатизацію освіти у підготовці майбутніх вчителів початкових класів, які мають володіти високим рівнем використання

мультимедійних технологій, через роль самооцінки майбутніми учителями власного ставлення до новаторства, готовності до генерування нових ідей, готовності до змін, використання творчого підходу у здійсненні виховної діяльності у ролі вихователя/вожатого.

Визначено, що готовність проявляється як психічний стан, якість людини, яка характеризується комплексом мотиваційного, волевого, інтелектуального і емоційного компонентів психіки особистості в її співвідношенні з майбутніми проєкціями. Розкрито готовність до роботи в пришкільних оздоровчих таборах, як цілісну характеристику майбутнього вчителя початкової школи, яка вміщує структурувати основні компоненти готовності здобувача освіти до здійснення фахової діяльності в умовах табору з денним перебуванням (особистісні якості майбутнього вчителя/вожатого, вихователя (психологічні, професійно важливі), фахову спрямованість (комплекс мотивів педагогічної діяльності; інтерес до педагогічної діяльності, ціннісні орієнтири), знання, необхідні для здійснення діяльності в пришкільних оздоровчих таборах, уміння і навички як вищий рівень педагогічної майстерності у використанні здобутих знань.

З'ясовано стан сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. На основі діагностованих показників самооцінки майбутніх вчителів та оцінки експертів, було вираховано рівень сформованості готовності в межах особистісної, мотиваційної, когнітивної та діяльнісної компонент. Результати з'ясованих показників компонентів готовності майбутніх педагогів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах репрезентовано в таблицях. Констатовано, що особистісний компонент готовності майбутніх вчителів сформований на достатньому рівні 3,8 %. Проте не всі майбутні педагоги мають явне бажання працювати з дітьми молодшого шкільного віку, деякі не зовсім зацікавлені професією вчителя початкових класів, саме у них слабо сформований мотиваційний компонент готовності до роботи з дітьми молодшого шкільного віку в пришкільних оздоровчих таборах. Виявлено, що

більшу частину студентів значно більше цікавлять ціннісні орієнтири, ідеали, потреби, а ніж знання та уміння, якими вони мають оволодіти під час вивчення ряду дисциплін, тобто мотиваційна компонента майбутніх вчителів початкової школи 3,4% розвинена краще, а ніж інструментальна (когнітивний компонент) 3,3%. Середнім рівнем сформованості готовності визначається і діяльнісний компонент 3,5%, що пояснюється неможливістю очного проходження педагогічної практики в пришкільних оздоровчих таборах в сучасних епідеміологічних умовах.

Обґрунтовано особливості оптимальної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до роботи в таборах денного перебування на базі закладу загальної середньої освіти задля підвищення рівня готовності, що визначаються у дотриманні організаційно-педагогічних вимог (впровадження у зміст занять контекстного характеру з врахуванням сучасних вимог до вожатих пришкільних оздоровчих таборів, залучення майбутніх вчителів початкової школи до активної позааудиторної громадсько-педагогічної роботи, реалізація якісного моніторингу та корекції готовності майбутніх вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах). Запропоновано професіограму підготовки майбутніх вчителів початкових класів, вихователів/вожатих (компоненти та рівні готовності, педагогічні умови, зміст, напрями, методи та форми).

Подальшого дослідження заслуговує проблема готовності майбутнього вчителя початкової школи до здійснення діяльності в літніх оздоровчих таборах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина, О. А. (1990). *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: учебное пособие.* М.: Просвещение. 141.
2. Алексюк, А. М. (1998). *Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підручник.* К.: Либідь. 560.
3. Ананьев, Б. Г. (1980). *Избранные психологические труды: В 2 т. Т.1. / АПН СССР.* М.: Педагогика, 1980. 232.
4. Астахов, В. А. (1993). *Социально-педагогические аспекты организации физкультурно-оздоровительной работы в городских зонах отдыха: (на примере г. Днепропетровска): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»* М.: Малаховка. 23.
5. Атанов, Г. А. (2001). *Деятельностный подход в обучении.* Донецк: «ЕАИ-пресс». 160.
6. Байдацька, Н. М. (2007). *Педагогічні умови моніторингу: дис. ... канд. пед. наук: спец.13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти».* Вінниця: ВДПУ. 220.
7. Бардашевська, Ю. О. (2007). *Підготовка майбутніх учителів до організації дозвіллевої діяльності старшокласників: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти».* Вінниця: ВДПУ. 210.
8. Бех І. Д., Алексеєнко Т. Ф., Балл Г. О., Докукіна О. М., Єрмаков І. Г., Закатнов Д. О., Щербань П. М. (2004). *Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Світ виховання, 4, 6-30.*
9. Бех, І. Д. (2000). *Дві експериментально-виховні стратегії – два етапи розвитку педагогічної науки. Педагогіка і психологія, 3, 5-15.*
10. Біленкова, Л.М. (2021). *Сучасні підходи у підготовці майбутнього вчителя початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Розвиток освітніх систем в умовах євроінтеграційних трансформацій: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м.*

Чернівці, 26-27 травня 2021 року. За наук. ред. д. пед. наук С.З. Романюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т. 85-90.

11. Біленкова, Л.М. & Матіос, І.І. (2021). Особливості підготовки вчителів початкової школи до роботи в пришкільних оздоровчих таборах. Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (20–21 квітня 2021 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 123-124.

12. Біленкова, Л.М. (2019). Педагогічна практика в пришкільних оздоровчих таборах початкової школи: навчально-методичний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. 2019. 104 с.

13. Бочелюк, В. Й. & Зарицька, В. В. (2006). Педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 248.

14. Бочелюк, В. Й. (2006). Педагогічна психологія: навч. посібник. В. Й. Бочелюк, В. В. Зарицька. К.: Центр навчальної літератури. 248.

15. Бусел, В. Т. (Ред.). (2009). Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун.

16. Бутенко, Л. Л. & Ігнатович, О. Г. (2015). Сходинки до педагогічної майстерності: словник з курсу «Основи педагогічної майстерності». Старобільськ: [б.в.].

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови. (2002). Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.-Ірпінь: ВТФ «Перун», 1440.

18. Вітвицька, С. С. (2006). Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою магістратури. К.: Центр навчальної літератури. 384.

19. Володимир Іванович Бондар – учитель вчителів. (2016). упоряд.: О.В.Матвієнко & І.М. Шапошнікова, & Г.В. Семеренко, & Л.В. Савенкова, & І. Бондар. Національна академія педагогічних наук України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Інститут педагогіки і психології, Наукова бібліотека. К.: ВД Едельвейс. 312.

20. Выготский, Л.С. (1960). Развитие высших психологических функций. М.: АПН СССР. 298.
21. Гандабура, О. В. (2014). Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, II(10), Issue: 20, 58-61.
22. Голік, О. Б. (2007). Підготовка майбутніх учителів до організації позакласної дозвілдової діяльності старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ. 22.
23. Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Довідкове видання. Київ: Либідь. 375.
24. Гончаренко, С. У. (2008). Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця».
25. Гутнік, І. М. (2006). Педагогічні засади організації дозвілля підлітків засобами української народної педагогіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». К. 22.
26. Державна програма «Вчитель». (2002). Міністерство освіти і науки України. К.: «Редакції загально-педагогічних газет». 40.
27. Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року. Позакласний час. № 9-10. С. 3-90.
28. Дубінка, М. М. (2012). Діалогічне педагогічне спілкування як основа суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Педагогічні науки, 112, 173-181.
29. Дурай-Новакова, К. М. (1983). Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: автореф. дис. на соиск. ученой степ. д-ра. пед. наук: спец. 13.00.04. М. 32.

30. Дурай-Новакова, К. М. (1983). Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности. (Дис. ... д-ра пед. наук). Москва.
31. Дьяченко, М. И. (1976). Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск: БГУ. 176.
32. Дьяченко, М. И. (1976). Психологические проблемы готовности к деятельности. М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. Минск: БГУ, 173.
33. Зимняя, И. А. (1997). Педагогическая психология. Ростов н/Д.: Феникс. 477.
34. Зязюн, І. А. & Сагач Г. М. (1997). Краса педагогічної дії. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу.
35. Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф., Самещенко, О. Г., Семиченко, В. А. & Тарасевич, Н. М. (2008). Педагогічна майстерність (3-тє вид.). Київ: Богданов А. М.
36. Исаев, И. Ф. (1992). Профессионально-педагогическая культура преподавателя высшей школы: Воспитательный аспект. Москва; Белгород: [б.и.].
37. Іванчук, М. Г. (2005). Психолого-педагогічні основи виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання. (Дис. д-ра пед. наук). Національний педагогічний університет М.П. Драгоманова, Київ.
38. Качалов, Д. В. (2011). Система формирования педагогической культуры у студентов вуза – будущих учителей в инновационной образовательной среде. (Дис. ... д-ра пед. наук). Шуйский государственный педагогический институт, Шуя.
39. Киричук, О. І. (1996). Ділові ігри як засіб розвитку комунікативної активності в процесі післядипломної освіти. В Післядипломна освіта керівних і педагогічних кадрів: проблеми розвитку (с. 243-249). Київ: [б.в.].

40. Климчук, В. О. (2006). Мотивація вчителів та учнів: чи існує зв'язок? Обдарована дитина. № 1. 23-26.
41. Кобрій, О. М. (1999). Методика позаурочної діяльності: навчальний посібник для студентів педагогічних закладів. О. М. Кобрій, М. М. Чепіль. Дрогобич: Відродження. 150.
42. Коваль, Л. В. (2012). Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: монографія. 2-е вид., перероб. і допов. Донецьк: ЛАНДОН-XXI. 343.
43. Козлов, Н. И. (2000). Формула личности. СПб.: «Питер». 368.
44. Кондрашова, Л. В. (1989). Теоретические основы воспитания нравственнопсихологической готовности студентов педагогического института к профессиональной деятельности : дис....док.пед.наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М. 363.
45. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. Затверджена колегією МО України 28.02.1996 р. (№ 2/4-8) 58.
46. Костів, В. (2002). Методологія і технологія формування різноаспектної культури особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 1, 36-42.
47. Кочубей Т. & Семенов, А. (2013). Наукові підходи до вивчення емоційної стійкості як особистісної лідерської якості. Збірник наукових праць Уманського педагогічного університету, 1, 117-124.
48. Крамаренко, А. М. (2003). Гуманістична спрямованість діяльності майбутніх учителів початкових класів. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. ред. кол. Т.І. Сущенко та ін. Київ-Запоріжжя. Вип. 28. 125-129.
49. Кузьменко, Л. В. (2003). Права дитини в Україні та їх реалізація. Київ: Парус.
50. Кузьмина, Н. В. (1989). Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. М.: Высшая школа. 167 с.

51. Кузьмина, Н. В. (1970). Методы исследования педагогической деятельности. Л.: Изд-во ЛГУ. 114.
52. Кулюткин, Ю. Н. (1984). Моделирование педагогических ситуаций. Л.: ЛГУ, 1984. 156.
53. Леонтьев, А. Н. (1977). Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат. 304.
54. Линенко, А. Ф. (1995). Готовність майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Педагогіка і психологія. № 1. 125-132.
55. Линенко, А. Ф. (1996). Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: автореф. дис. доктора пед. наук: спец. 13.00.01; 13.00.04. К., 1996. 44.
56. Лутошкін, А. Н. (1986). Как вести за собой: старшеклассникам об основах организаторской работы. Под ред. Б. З. Вульфова. – 3-е изд. перераб., доп./ М. : Просвещение. 206.
57. Мазоха, Д. С. (2005). На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури. 168.
58. Максименко, С. Д. (1994). Фахівця потрібно моделювати. Рідна школа. 1994. № 3. 68-72.
59. Матвієнко, О. В. (2010). Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня. (Автореф. дис. ... д-ра пед. наук). Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ.
60. Мільто, Л. О. (2013). Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач. Київ; Кіровоград: Імекс.
61. Міщенко, О. В. (2003). Організація та проведення оздоровчих заходів у літніх таборах відпочинку: навч.-метод. посіб. до вивчення курсу фізичного виховання різних груп населення. Для студентів педагогічних закладів освіти. Н. А. Кулик, Т. Є. Криводуд. Суми: СумДПУ ім.А.С. Макаренка, 2003. 60 с.

62. Мойсеюк, Н. Є. (2009). Педагогіка : навч. посіб. 5-е вид., доп. і перер. / Н. Є. Мойсеюк. К. 656.
63. Моляко, В. О. (1989). Психологічна готовність до творчої праці. К.: Знання УРСР. 215.
64. Морева, Н. А. (2008). Педагогіка середнього професійного освіти: учеб. для студ. вузів в 2 т. М.: «Академія». Т.1. Дидактика. 432.
65. Науковий простір академіка Олександри Савченко. (2012). упоряд.: Я. П. Кодлюк & Т. Я. Довга & Л.М. Заліток & О. С. Покусова; за ред. Я. П. Кодлюк. К.: 312.
66. Науменко, Р. А. (2009). Позашкільний навчальний заклад – освітньо-виховна система. Р. А. Науменко, Л. І. Ковбасенко, О. С. Снісаренко. К.: Інформаційні системи, 32.
67. Ничкало, Н. Г. (1996). Філософія сучасної освіти. Педагогіка і психологія. №4. 49-57.
68. Олійник, Н. Я. (2005). Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів до виховної роботи з дітьми у дитячих оздоровчих закладах у контексті вимог Болонського процесу. Вісник Житомирського державного університету ім.І.Франка. № 24. 114-117.
69. Пальчевський, С. С. (2007). Педагогіка: навч. посіб. К.: Каравела. 576.
70. Пащенко, С. Ю. (2000). Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілєвої діяльності учнівської молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К. 19.
71. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. (2007). З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. 3-є вид. перероб. і доп. К.: Знання. 495.

72. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. (2007). З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. 3-є вид. перероб. і доп. К.: Знання. 495.
73. Педагогічна майстерність: підручник. (2004). За заг. ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища школа. 422.
74. Педагогічна практика: навч. посіб. (2005). За заг. ред. Н. Ю. Бутенко. К.: КНЕУ. 184 с.
75. Петухова, Л. Є. (2007). Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: монографія. Л. Є. Петухова. Херсон: Айлант. 2007. 220.
76. Платонов, К. К. (1986). Структура и развитие личности. М.: Наука. 256.
77. Пометун, О. (2007). Технологія інтерактивного навчання як інноваційне педагогічне явище. Рідна школа. № 5. 46-49.
78. Про організацію відпочинку та оздоровлення дітей, організацію роботи закладів загальної середньої освіти літній період 2021 року (2021). Взято з: https://zp.gov.ua/upload/content/o_1evchqs8u3goiglaelibnoeu1li.pdf
79. Пустовіт, Г. П. (2011). Позашкільна освіта і виховання в контексті основних напрямів реформування освіти в Україні. Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах, 1, 293-296.
80. Рубинштейн, С. Л. (1999). Основы общей психологии. СПб.: Питер Ком. 720.
81. Савченко, О. Я. (2001). Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. №7. 1-4.
82. Савченко, О. Я. (2007). Шкільна освіта як замовник підготовки майбутнього вчителя. Рідна школа. № 5. С. 5-8.
83. Сисоєва, С. О. (2000). Освітні технології: методологічний аспект. В Т. Левовицький, І. Вільш, І. Зязн, Н. Ничкало (Ред.), Професійна освіта: педагогіка і психологія (с. 351-368). Київ; Ченстохова: ВІПОЛ.

84. Скорова, Л. Н. (2002). Личностно-ориентированная подготовка студентов педагогического вуза к работе в детских оздоровительно-образовательных центрах: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Магнитогорск. 2002. 224.
85. Слостенин, В. А. (1976). Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. М.: «Просвещение», 160.
86. Словник іншомовних слів. (2000). уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К.: наук. думка. 680.
87. Сопівник, І. В. (2016). Ціннісний (аксіологічний) підхід у вихованні особистості. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія, 239, 225-229.
88. Сохань, Л. (2000). Життєва компетентність у технології життєздійснення. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство : наук.-метод.збірник / Ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. – К. : Контекст,. 82-86.
89. Станиславский, К. С. (1953). Начало сезона. Статьи, речи, беседы. М. 194-195.
90. Столяренко, Л. Д. (2006). Педагогическая психология. Р/Д: Феникс. 542.
91. Столяренко, О. В. (1999). Методика виховної роботи з учнями в літній період: практико-зорієнтований навчально-методичний посібник. К: ІЗМН. 156.
92. Сухомлинська, О. В. (2007). Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття. Шлях освіти. №4. 6-12.
93. Сухомлинський, В. О. (1988). Сто порад учителям. К.: Рад.шк. 310.
94. Сухомлинський, В. О. (2012). Серце віддаю дітям. Київ: Акта.
95. Тихенко, Л.В. (2010). Науково-методична діяльність як ефективний засіб оптимізації навчально-виховної, організаційної та

методичної роботи в позашкільних навчальних закладах. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні. Суми. №4 (6). С. 220-230.

96. Троцько, Г. В. (2005). Теорія і практика підготовки майбутніх учителів у позааудиторній роботі у вищих навчальних педагогічних закладах. Харків. 188.

97. Україна. Верховна Рада. Закон (2001). Про охорону дитинства. Взято з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14/>

98. Україна. Верховна Рада. Закон. (1997). Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України, 28 червня 1996 р. Київ: Преса України.

99. Україна. Верховна Рада. Закон. (2017). Про освіту. Взято з: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page7>

100. Україна. Верховна Рада. Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту і туризму. (2015). Сімейна політика України – цілі та завдання, матеріали парламентських слухань у Верховній раді України 17 червня 2015 р. Київ: Парламентське видавництво.

101. Україна. Закон України «Про вищу освіту» (2014). Взято: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

102. Україна. Закон України «Про позашкільну освіту». Взято: https://taxlink.ua/ua/normative_acts/zakon-ukraini-pro-pozashkilnu-osvitu/

103. Україна. Наказ Міністерства освіти і науки України. (2013). Про затвердження галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної освіти № 1176 від 14.08.2013 р. Взято з: <http://vnz.org.ua/dokumenty/spysok/4487-nakaz-ministerstva1176-vid-14082013>

104. Україна. Постанова Національної академії педагогічних наук України № 1-7/6. (2004). Про Національну програму виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Взято з: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.9401.0>

105. Україна. Розпорядження Кабінету Міністрів (2009). Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи. Взято з: <http://zakon.rada.gov.ua>

106. Україна. Указ Президента № 344 (2013). Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Взято з: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013

107. Україна. Указ Президента № 347 (2002). Про Національну доктрину розвитку освіти. Освіта України, 33, 4-6.

108. Федорова, Н. В. (2012). Діалогічне співробітництво як основа організації ефективної педагогічної взаємодії в системі «педагог-студент». Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти, 5, 43-47.

109. Формування творчої активності молодшого школяра засобами сучасних педагогічних технологій (програма творчої майстерні для вчителів початкових класів). Режим доступу: <http://static.klasnaocinka.com.ua>

110. Холоденко, В.О. (2013). Сутність, зміст та структура творчої активності особистості. Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis>

111. Хорошак, М.С., Самолук, Г.С. (2012). Літнє оздоровлення та відпочинок дітей у пришкільному таборі. 192.

112. Хоружа, Л. Л. (2003). Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Київ: Інститут педагогіки АПН України.

113. Хьелл, Л. (1997). Теории личности (Основные положения, исследования и применение). СПб.: Питер Пресс. 608.

114. Цуприк, С. І. (2011). Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів до роботи в літніх оздоровчих таборах. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Вінниця. 223. Взято з: https://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/697/dis_Tsupryk.pdf?sequence=2&isAllowed=y

115. Черкасов, А. А. (1987). Педагогические основы формирования у студентов педвузов готовности к военно-патриотическому воспитанию учащихся общеобразовательной школы: дис. кандидата пед. наук. М. 189.

116. Чобітько, М. Г. (2007). Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». К. 43.

117. Яременко, М.П. (2016). Від творчого вчителя – до творчого учня: методичні рекомендації для вчителів початкових класів. 41-51.

118. Huitt, W. (2004). Moral and Character Development
[//http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/morchr/morchr.htm](http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/morchr/morchr.htm)

119. Maslov, A. N. (1980). Creativity self – actualisierung people. In Anderson H. H. «Creativity and its cultivation». Harper. 56.

Додаток А

**Бланк для самооцінки майбутніми вчителями, експертної оцінки
рівня готовності до роботи в пришкільних оздоровчих таборах**

№	Оцініть свої знання, особистісні якості, мотиви та вміння за 5-бальною шкалою	Оцінка
1.	Любов та прихильність до дітей.	
2.	Вимогливість.	
3.	Почуття гумору.	
4.	Артистизм, педагогічна майстерність.	
5.	Вольові якості.	
6.	Відповідальність за власні дії та за інших.	
7.	Здатність до саморегуляції.	
8.	Потреба в педагогічному досвіді.	
9.	Потреба в спілкуванні з дітьми.	
10.	Потреба в самовизначенні і самореалізації.	
11.	Бажання працювати в колектив.	
12.	Інтерес до вчительської професії, іміджу професії.	
13.	Знання принципів, форм і методів виховання.	
14.	Знання вікових та індивідуальних особливостей дітей.	
15.	Знання принципів управління колективом.	
16.	Знання особливостей виховної роботи з важковиховуваними дітьми.	
17.	Знання про планування виховної роботи.	
18.	Знання способів профілактики та розв'язання конфліктних ситуацій.	
19.	Знання методики організації дитячого самоврядування.	
20.	Знання методики підготовки і проведення бесід, диспутів, колективних творчих справ.	
21.	Знання особливостей виховної роботи з дітьми у літніх	

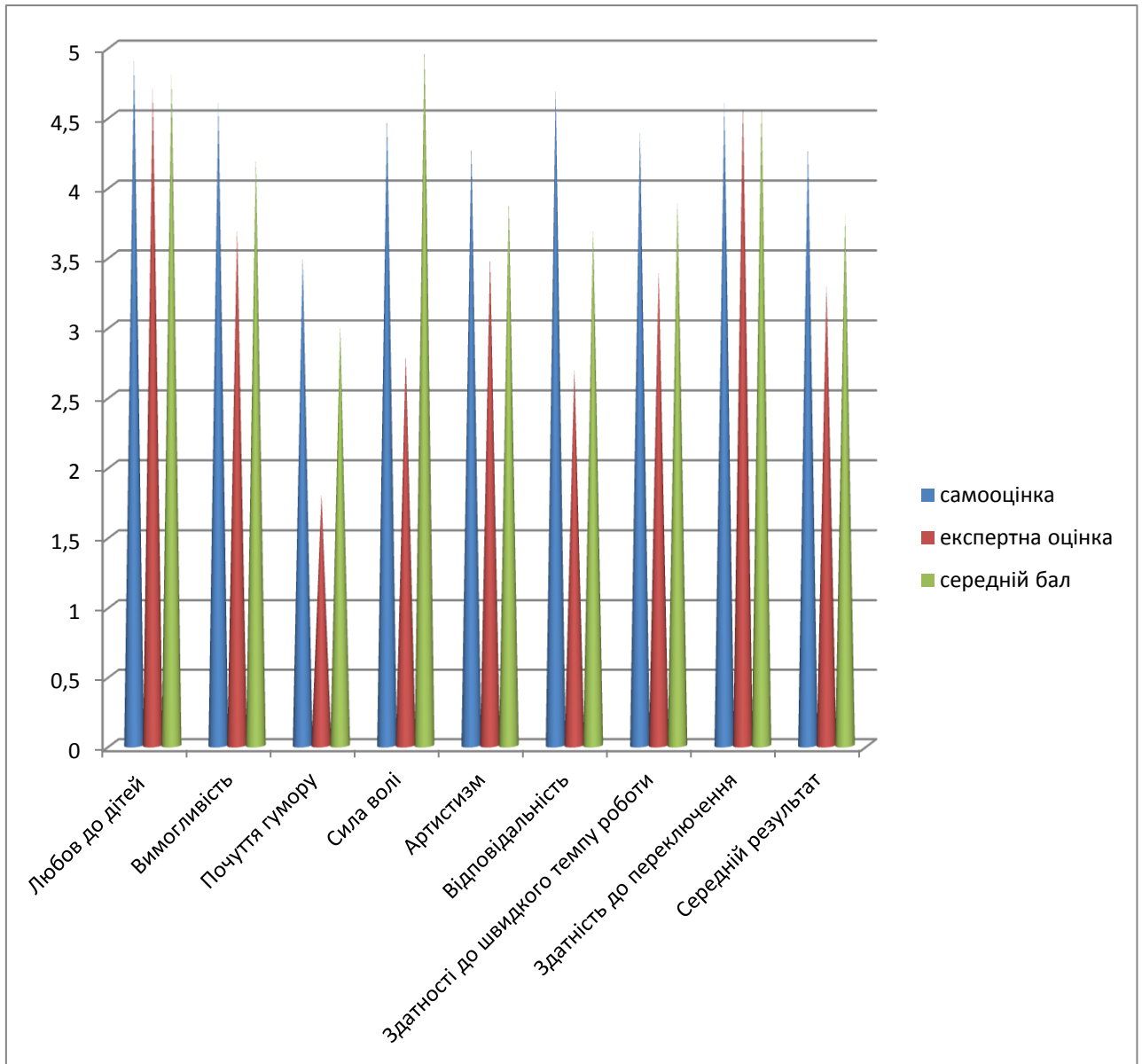
	оздоровчих закладах.	
22.	Знання особливостей роботи з дітьми дитячих будинків сімейного типу.	
23.	Знання методики підготовки і проведення ігор, змагань, масових заходів.	
24.	Уміння визначати рівень розвитку і вихованості дітей, оптимальні засоби педагогічного впливу на них.	
25.	Уміння оцінювати власну виховну діяльність, її сильні і слабкі грані.	
26.	Уміння прогнозувати розвиток особистості кожного вихованця, віднайти «зону найближчого розвитку».	
27.	Уміння враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей.	
28.	Уміння планувати спільно з дітьми та їхніми батьками виховну діяльність.	
29.	Уміння визначати оптимальну методику та форми виховної роботи.	
30.	Уміння встановлювати правильні взаємини з дітьми, колегами, батьками, адміністрацією.	
31.	Уміння створювати сприятливе виховне середовище для розвитку інтересів, здібностей, нахилів вихованців.	
32.	Уміння керувати власними емоціями, поведінкою в процесі взаємин з дітьми.	
33.	Уміння проводити ігри, імпровізувати.	
34.	Уміння стимулювати розвиток колективу, активність, ініціативу та самодіяльність кожного з вихованців.	
35.	Уміння пробуджувати в підопічних упевненість у своїх можливостях.	
36.	Уміння спільно з дітьми організовувати їхню	

	життєдіяльність, наповнюючи її цікавими творчими справам.	
37.	Уміння за допомогою вербальної комунікації здійснювати інтелектуальний, емоційно-вольовий та моральний вплив на вихованців.	
38.	Уміння проводити тестування рівня вихованості дітей.	
39.	Уміння аналізувати ефективність форм виховної роботи.	
40.	Уміння аналізувати та узагальнювати досвід інших педагогів, використовуючи кращі здобутки.	

Додаток Б

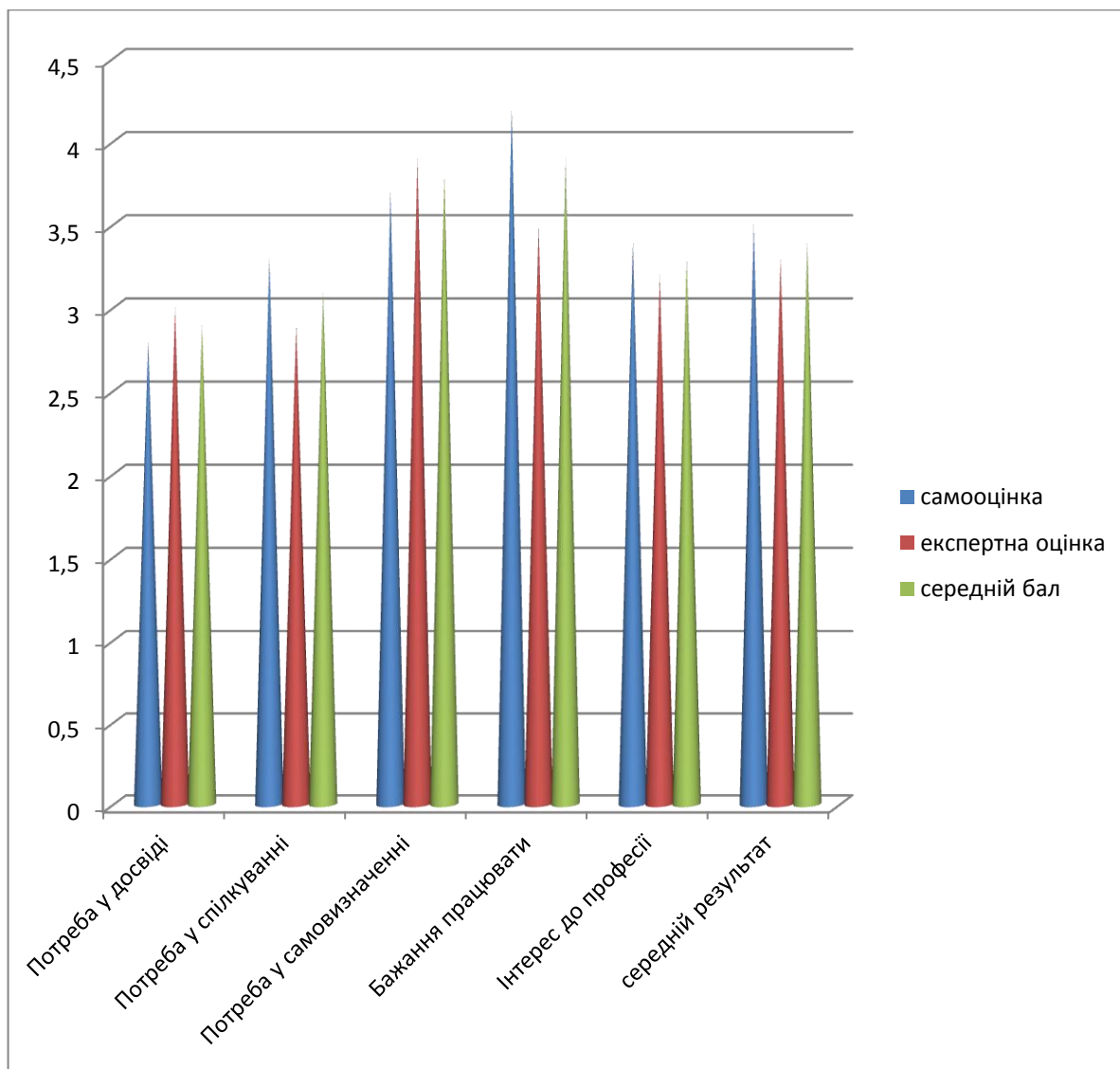
Результати констатувального експерименту стосовно стану сформованості готовності майбутніх вчителів до роботи в пришкільних оздоровчих таборах

Показники особистісної компоненти готовності

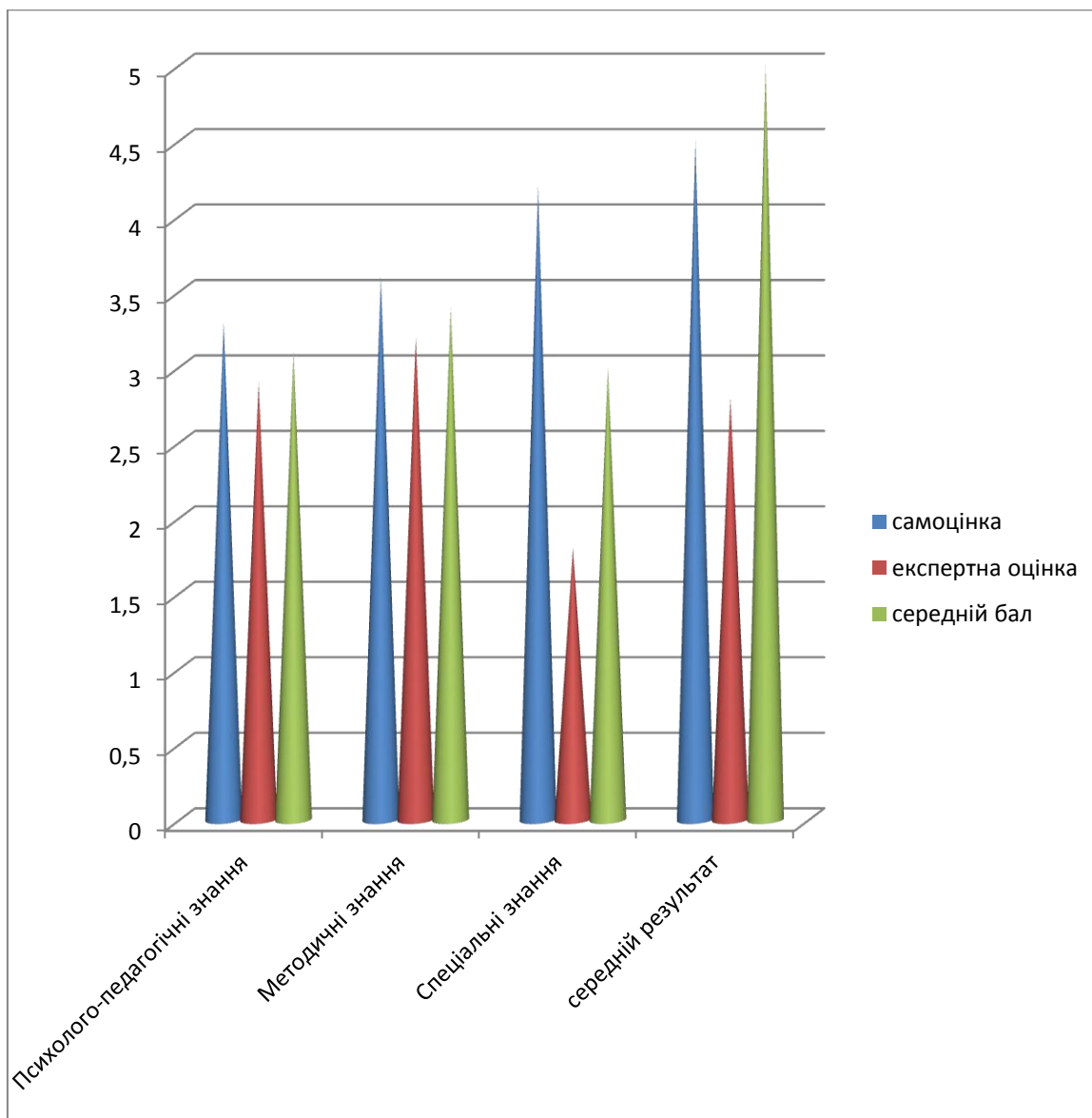
Продовження додатку Б

Показники мотиваційної компоненти готовності

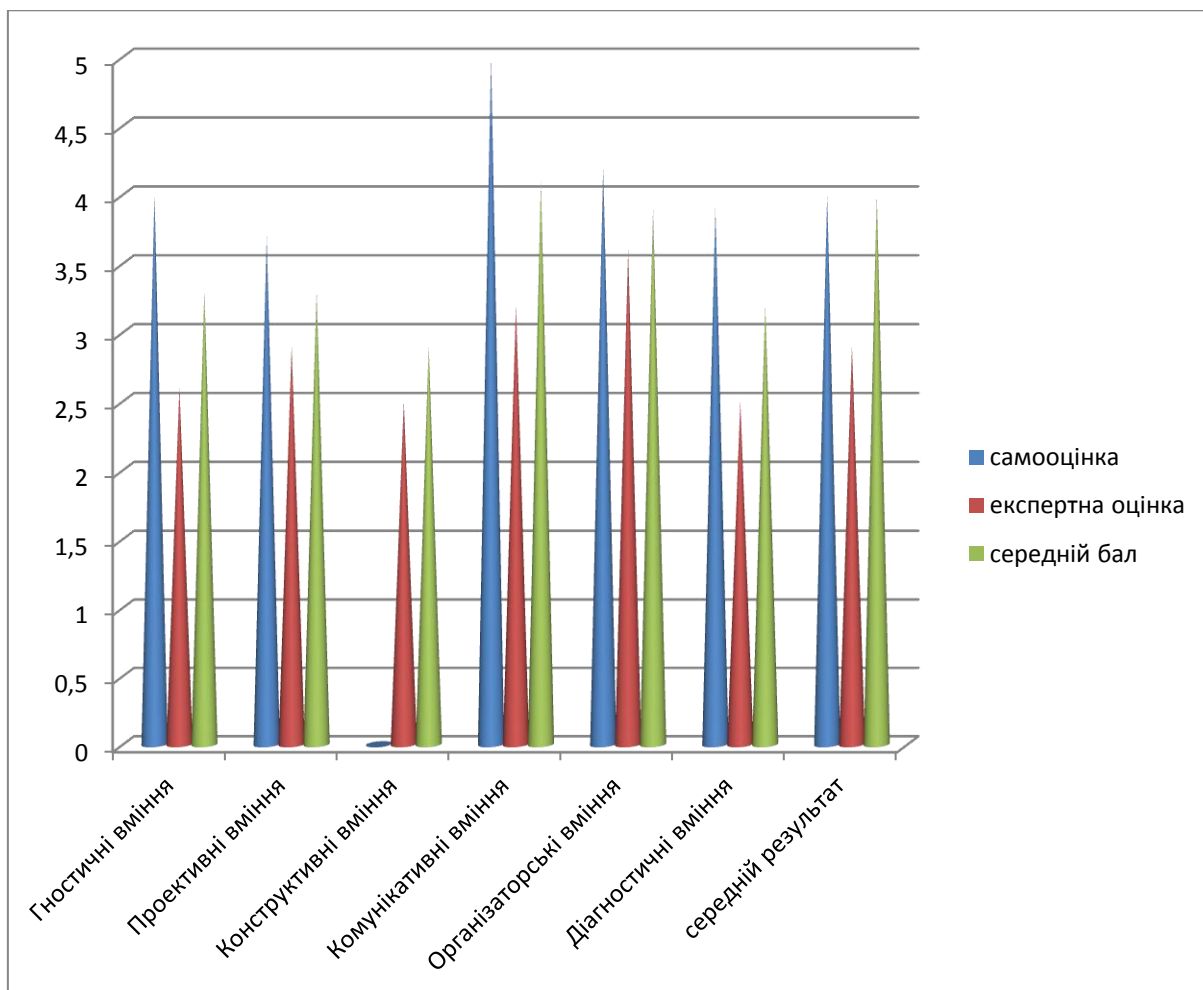
Продовження додатку Б

Показники когнітивної компоненти готовності

Продовження додатку Б

Показники діяльній компоненті готовності

Продовження додатку Б

**Показники особистісної, мотиваційної, когнітивної, діяльнісної
компонент готовності**